

UMCS

UNIWERSYTET MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ
W LUBLINIE

Jakość kształcenia na studiach III stopnia w Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Semestr zimowy, rok akademicki 2014/2015

Raport z badania

Opracowanie:

Zespół ds. Analiz Jakości Kształcenia

Biuro ds. Kształcenia

Centrum Kształcenia i Obsługi Studiów

Lublin 2015

Spis treści

Wstęp	3
Opis respondentów	5
Ogólna ocena jakości kształcenia	7
Oczekiwania osób rozpoczynających studia doktoranckie.....	12
Ocena przygotowania do działalności naukowo-badawczej.....	17
Ocena opiekuna naukowego/promotora.....	18
Ocena kształcenia pedagogicznego.....	20
Ocena stopnia przygotowania do prowadzenia zajęć ze studentami	27
Dodatkowe szkolenia	29
Ubiegłoroczne badanie.....	31
Dodatkowe uwagi.....	33

Wstęp

Na przełomie listopada i grudnia 2014 roku przeprowadzono drugą edycję badania ankietowego wśród uczestników studiów III stopnia, mającego na celu poznanie ich opinii na temat jakości kształcenia w Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.

Badanie zostało przygotowane i zrealizowane na podstawie Zarządzenia Nr 33/2014 Rektora UMCS z dnia 29 maja 2014 r. w sprawie prowadzenia badań jakości kształcenia w Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Wzorem ubiegłorocznej edycji badania, metoda badania ankietowego została uznana za najlepszą i najdogodniejszą dla doktorantów. Charakter ilościowy tej formy badania umożliwia zliczenie opinii i poglądów respondentów, klasyfikację w uszeregowane kategorie oraz ich analizę, która pozwala na wychwycenie występujących prawidłowości oraz ich prognozowanie. Zastosowano technikę CAWI (Computer Aided Web Interview) wykorzystującą Internet do realizacji badania. Kwestionariusz ankiety został umieszczony w serwisie Ankieter, który jest jednym z wielu serwisów internetowych współpracujących z Uniwersyteckim Systemem Obsługi Studiów. Aplikacja ta służy do przeprowadzania ankiet elektronicznych dla ogółu lub dowolnych podgrup społeczności uczelnianej, a także dla wskazanych osób spoza uczelni. Ankiety mogą mieć charakter tajny lub jawny, mogą też być grupowane w kontekście badań panelowych. W przypadku opisywanego badania, respondenci uzyskiwali do niego dostęp poprzez zaproszenia do wypełnienia Ankiety rozsyłane za pomocą poczty elektronicznej. Adresy emaliowe zostały pobrane z systemu rekrutacyjnego IRK. Każdy doktorant mógł więc dowolnie wybrać moment wypełnienia ankiety oraz ilość czasu jaką potrzebował na udzielenie odpowiedzi.

Główne pytanie badawcze brzmiało *Jak doktoranci oceniają jakość kształcenia na studiach III stopnia w UMCS?* Szczegółowa problematyka badania dotyczyła więc kwestii takich jak: ogólna ocena studiów III stopnia, ocena poszczególnych form zajęć, ocena przygotowania do działalności naukowo-badawczej oraz ocena współpracy z promotorem. Doktoranci odpowiadali również na pytania związane z kształceniem pedagogicznym i prowadzeniem zajęć dydaktycznych ze studentami. Zapytano także o potrzeby szkoleniowe respondentów oraz o udział w ubiegłorocznej edycji badania.

Zebrany materiał został poddany szczegółowej analizie i przedstawiony w niniejszym raporcie. Raport zawiera zagregowane opinie doktorantów z dziesięciu Wydziałów UMCS prowadzących kształcenie na studiach III stopnia. Szczegółowe analizy zostały przygotowane indywidualnie dla poszczególnych jednostek. Większość pytań była pytaniami zamkniętymi dlatego wyniki są prezentowane w formie liczbowej za pomocą tabel i wykresów. Dla ułatwienia prezentacji danych zastosowane zostały następujące oznaczenia – N – liczba respondentów oraz % - procent odpowiedzi respondentów.

Odpowiedzi na pytania otwarte zostały zliczone i skategoryzowane, a następnie przedstawione w formie diagramów. Jest to jednak szczególna kategoria danych, którą należy interpretować raczej w sposób bliższy badaniom jakościowym. Traktować jako sygnał od doktorantów, wskazówkę co ich

zdaniem należy zmienić by podnieść jakość kształcenia na studiach doktoranckich w UMCS. **Raport zawiera również bezpośrednio cytowania wypowiedzi respondentów.**

Ze względu na fakt, iż ankieta nie wymuszała na respondentach konieczności odpowiedzi na wszystkie pytania, liczba odpowiedzi na niektóre pytania może być niekiedy inna (mniejsza) od ogólnej liczby respondentów biorących udział w badaniu. Przypadki mniejszej liczby odpowiedzi są jednak incydentalne i nie wpływają znacznie na ogólny obraz wyłaniający się z wyników badań.

Mamy nadzieję, że analiza zebranego materiału przyczyni się do podniesienia jakości kształcenia na studiach doktoranckich, pomoże zweryfikować programy kształcenia, potrzeby szkoleniowe, system praktyk, sposoby finansowania wyjazdów i badań naukowych także inne kwestie objęte Wewnętrznym Systemem Jakości Kształcenia.

Opis respondentów

W badaniu wzięły udział 202 osoby, będące na studiach III stopnia w UMCS, co oznacza, że Ankiety wypełniło ok. 26,8% doktorantów¹ (w ubiegłym roku ankietę wypełniły 162 osoby co stanowiło ok. 20,6% doktorantów). Łącznie wysłano 737 zaproszeń (adresy e-mailowe doktorantów zostały pobrane z systemu IRK), tym samym zwrotność Ankiety wyniosła ok. 27,4%. **Z uwagi na ten fakt, zebrany materiał należy analizować w kontekście uchwycenia najważniejszych tendencji panujących w badanej grupie, a nie jako zdecydowany głos większości.**

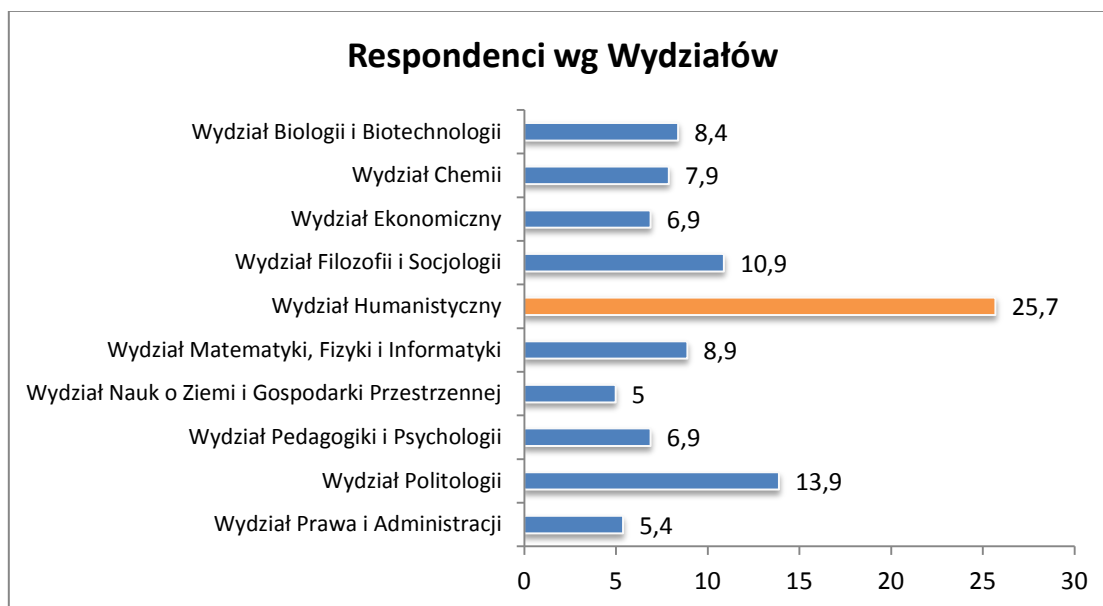
Poniżej, udział doktorantów w Ankiecie wg poszczególnych kryteriów.

Wydział

Dane prezentowane poniżej, zarówno w tabeli jak i na wykresie, odnoszą się do liczby doktorantów biorących udział w badaniu. Ujęcie procentowe ilustruje udział liczby respondentów według Wydziału w odniesieniu do liczby uczestników ankiety.

Wydział	Liczba respondentów	%
Wydział Biologii i Biotechnologii	17	8,4%
Wydział Chemii	16	7,9%
Wydział Ekonomiczny	14	6,9%
Wydział Filozofii i Socjologii	22	10,9%
Wydział Humanistyczny	52	25,7%
Wydział Matematyki, Fizyki i Informatyki	18	8,9%
Wydział Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej	10	5,0%
Wydział Pedagogiki i Psychologii	14	6,9%
Wydział Politologii	28	13,9%
Wydział Prawa i Administracji	11	5,4%
Ogółem	202	100%

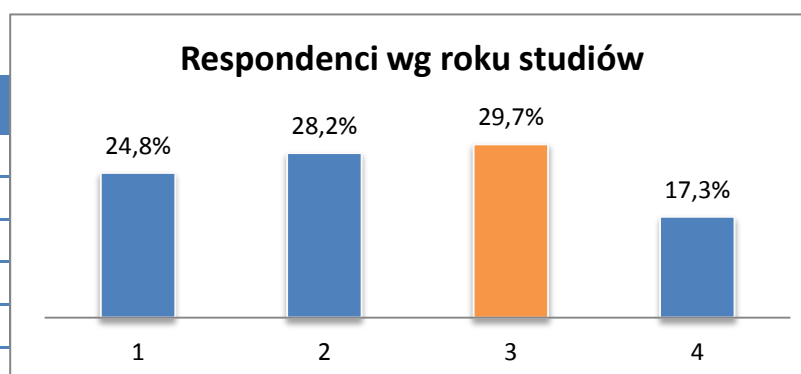
¹ W roku akademickim 2014/2015 w UMCS na studiach III stopnia jest 754 osoby – wg statystyk Biura ds. Kształcenia Centrum Kształcenia i Obsługi Studiów, wg stanu na 26 listopada 2014 r.

Rok studiów

Poniższe dane przedstawiają udział respondentów z poszczególnych roczników. Można uznać, że rozkład odpowiedzi jest proporcjonalny. Udział w Ankiecie był dobrowolny i zależał od otrzymanego zaproszenia (warunkowanego aktualnym adresem e-mail podanym podczas rekrutacji) tym samym nie można tu wnioskować o większym lub mniejszym zaangażowaniu poszczególnych roczników. Ujęcie procentowe ilustruje udział liczby respondentów według roku studiów w odniesieniu do liczby uczestników ankiety.

Rok studiów	Liczba respondentów	%
1	50	24,8%
2	57	28,2%
3	60	29,7%
4	35	17,3%
Ogółem	202	100%

Forma studiów

W badaniu udział wzięli głównie doktoranci ze studiów stacjonarnych. Można więc przypuszczać, że są oni bardziej związani z Uniwersytetem niż uczestnicy studiów niestacjonarnych. Ujęcie procentowe

ilustruje udział liczby respondentów według formy studiów w odniesieniu do liczby uczestników ankiety.

Forma studiów	Liczba respondentów	%
Studia stacjonarne	176	87,1%
Studia niestacjonarne	26	12,9%
Ogółem	202	100%

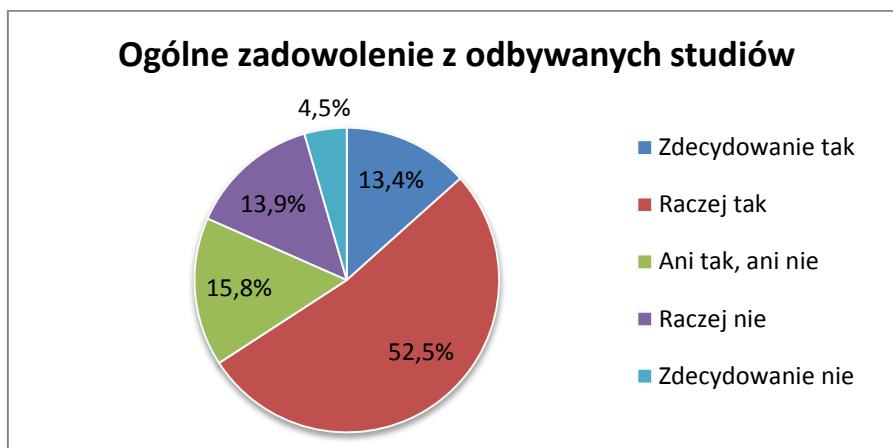
Ogólna ocena jakości kształcenia

Pierwszy blok pytań w kwestionariuszu zawierał pytania dotyczące ogólnej oceny jakości kształcenia na studiach III stopnia w UMCS – zarówno w ujęciu ogólnym, jak i z uwzględnieniem poszczególnych aspektów.

Stopień zadowolenia respondentów z odbywanych studiów

W pierwszym pytaniu respondenci zostali poproszeni o ocenę w pięcio-stopniowej skali swojego ogólnego zadowolenia z odbywanych studiów. Poniższa tabela i wykres wyraźnie wskazują, że 65% doktorantów jest zadowolonych lub raczej zadowolonych, co jest bardzo pozytywnym wynikiem. Tylko 18 % respondentów negatywnie ocenia odbywane studia.

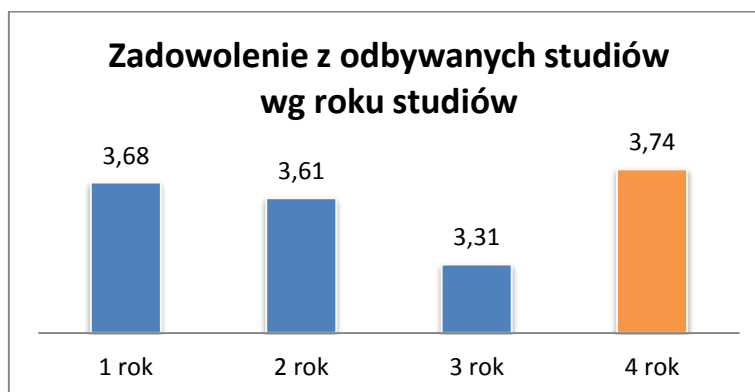
Czy biorąc pod uwagę wszystkie możliwe aspekty procesu kształcenia, jest Pan/Pani zadowolony/a z realizowanych studiów?		
Zdecydowanie tak	N	27
	%	13,4%
Raczej tak	N	106
	%	52,5%
Ani tak, ani nie	N	32
	%	15,8%
Raczej nie	N	28
	%	13,9%
Zdecydowanie nie	N	9
	%	4,5%
Ogółem	N	202
	%	100%
Średnia ocena		3,56

Dla lepszego poznania stopnia zadowolenia doktorantów i doktorantek UMCS z odbywanych studiów ich opinie na ten temat zostały przeanalizowane z uwzględnieniem roku i formy studiów.

Rok studiów

Rok studiów	Czy biorąc pod uwagę wszystkie możliwe aspekty procesu kształcenia, jest Pan/Pani zadowolony/a z realizowanych studiów?										Średnia
	Zdecydowanie tak		Raczej tak		Ani tak, ani nie		Raczej nie		Zdecydowanie nie		
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
1	9	18%	27	54%	5	10%	7	14%	2	4%	3,68
2	10	17,5%	27	47%	12	21,1%	4	7%	4	7%	3,61
3	4	6,7%	30	50%	10	16,7%	13	21,7%	3	5%	3,31
4	4	11,4%	22	62,9%	5	14,3%	4	11,4%	0	0%	3,74
Ogółem	27	13,4%	106	52,5%	32	15,8%	28	13,9%	9	4,5%	3,56

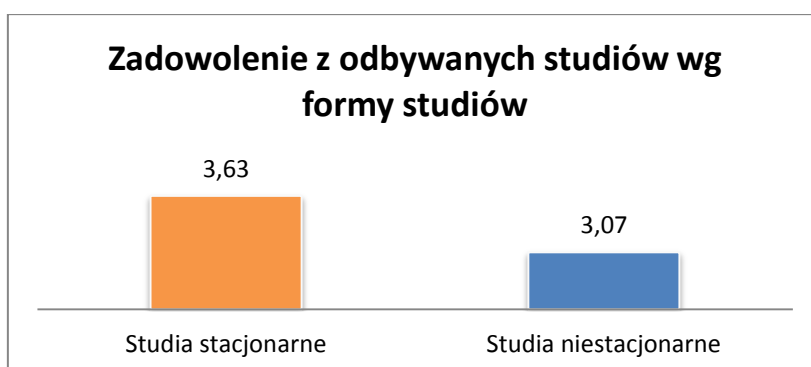

Przedstawione dane wskazują, że nie ma znaczących różnic w stopniu zadowolenia pomiędzy respondentami znajdującymi się na poszczególnych latach studiów. Jedynie w niewielkim stopniu bardziej zadowoleni ze studiów są respondenci znajdujący się na czwartym roku studiów (średnia ocena wyniosła 3,74).

Forma studiów

Respondenci znajdujący się na studiach stacjonarnych nieco lepiej oceniają studia niż respondenci ze studiów niestacjonarnych.

Forma studiów	Czy biorąc pod uwagę wszystkie możliwe aspekty procesu kształcenia, jest Pan/Pani zadowolony/a z realizowanych studiów?										Średnia
	Zdecydowanie tak		Raczej tak		Ani tak, ani nie		Raczej nie		Zdecydowanie nie		
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
studia stacjonarne N=176	23	13,1%	99	56,3%	26	14,8%	23	13,1%	5	2,8%	3,63
studia niestacjonarne N-26	4	15,4%	7	26,9%	6	23,1%	5	19,2%	4	15,4%	3,07
Ogółem	27	13,4%	106	52,5%	32	15,8%	28	13,9%	9	4,5%	3,56

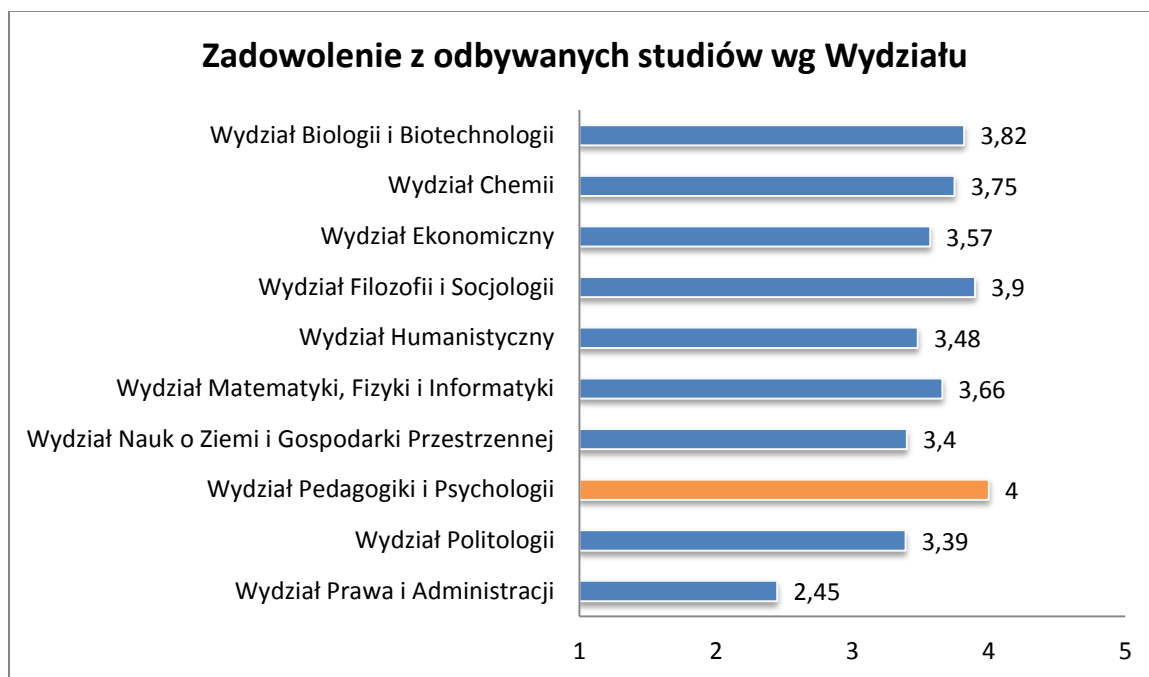

Wydział

Analiza odpowiedzi na pytanie o zadowolenie z odbywanych studiów pod kątem Wydziału została przedstawiona poniżej.

Wydział	Średnia ocena	Liczba odpowiedzi
Wydział Biologii i Biotechnologii	3,82	17
Wydział Chemii	3,75	16
Wydział Ekonomiczny	3,57	14
Wydział Filozofii i Socjologii	3,90	22
Wydział Humanistyczny	3,48	52
Wydział Matematyki, Fizyki i Informatyki	3,66	18
Wydział Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej	3,4	10
Wydział Pedagogiki i Psychologii	4	14
Wydział Politologii	3,39	28
Wydział Prawa i Administracji	2,45	11
Ogółem	3,56	202

Jak można zauważyć, występują pewne różnice pomiędzy odpowiedziami respondentów poszczególnych Wydziałów. Średnia ocena wyniosła 3,56. Zdecydowanie powyżej średniej ocenione zostały cztery Wydziały, z których Wydziały Pedagogiki i Psychologii oraz Wydział Filozofii i Socjologii otrzymały najwyższe oceny (odpowiednio 4,0 oraz 3,9).

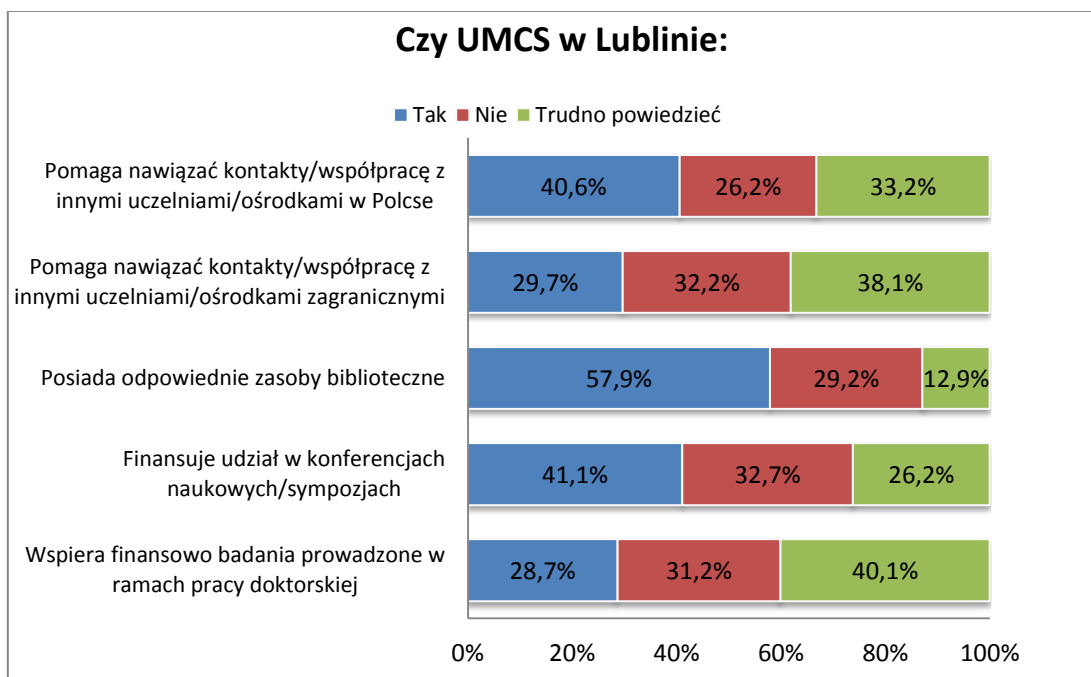

Ocena wsparcia ze strony Uniwersytetu

W kolejnym pytaniu respondenci oceniali poziom wsparcia ze strony Uniwersytetu, ze szczególnym uwzględnieniem pomocy w nawiązywaniu kontaktów krajowych i zagranicznych, zasobów bibliotecznych dostępnych dla doktorantów oraz finansowania wyjazdów i badań naukowych.

Proszę określić czy UMCS w Lublinie		TAK	NIE	Trudno powiedzieć
Pomaga nawiązać kontakty/współpracę z innymi uczelniami/ośrodkami w Polsce	N	82	53	67
	%	40,6%	26,2%	33,2%
Pomaga nawiązać kontakty/współpracę z innymi uczelniami/ośrodkami zagranicznymi	N	60	65	77
	%	29,7%	32,2%	38,1%
Posiada odpowiednie zasoby biblioteczne	N	117	59	26
	%	57,9%	29,2%	12,9%
Finansuje udział w konferencjach naukowych/sympozjach	N	83	29,2	53
	%	41,1%	32,7%	26,2%
Wspiera finansowo badania prowadzone w ramach pracy doktorskiej	N	58	63	81
	%	28,7%	31,2%	40,1%

Doktoranci w swoich opiniach są podzieleni – część pozytywnie ocenia wsparcie jakie otrzymuje, część negatywnie. Spora liczba respondentów wybrała odpowiedź „trudno powiedzieć”, więc prawdopodobnie tego wsparcia nie potrzebuje. Rozkład odpowiedzi jest w dużej mierze uwarunkowany specyfiką Wydziałów. Szczegółowe dane znajdują się w raportach wydziałowych.

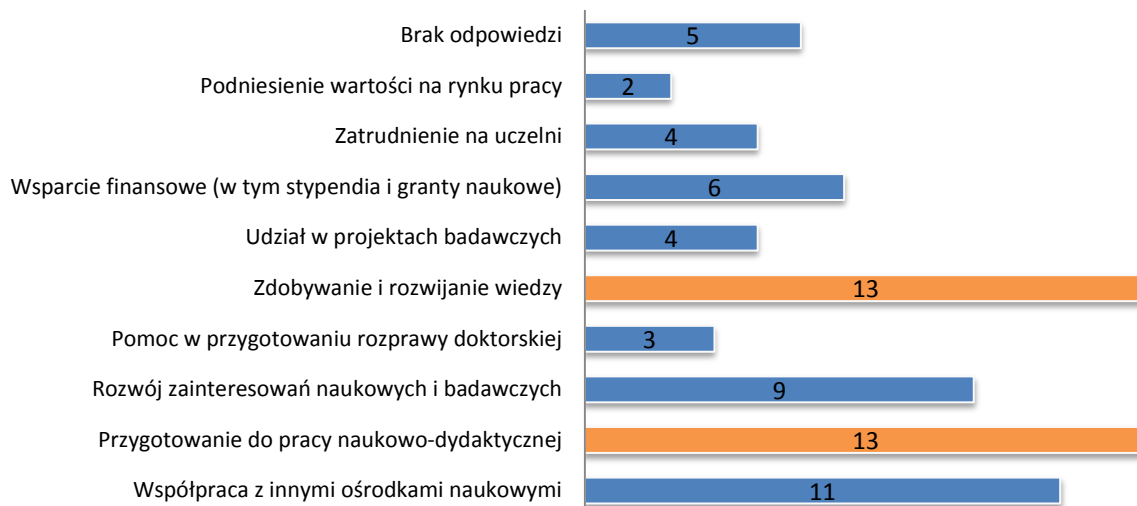

Oczekiwania osób rozpoczynających studia doktoranckie

Kolejne pytanie dotyczyło oczekiwań wobec studiów doktoranckich prowadzonych w UMCS i zostało zadane wyłącznie doktorantom będącym na pierwszym roku studiów. Pytanie miało charakter otwarty, respondenci mieli nieograniczoną możliwość wypowiedzi.

W ten sposób zostało uzyskanych 70 odpowiedzi, które po analizie zostały podzielone na kategorie, zależne od poruszanej tematyki. Poniższy diagram przedstawia oczekiwania doktorantów rozpoczynających studia III stopnia w UMCS, zagregowane dla całego Uniwersytetu i podzielone według poszczególnych kategorii.

Oczekiwania wobec rozpoczynanych studiów doktoranckich

Najwięcej doktorantów od rozpoczętych studiów oczekuje zdobycia i rozwoju wiedzy oraz przygotowania do pracy naukowo-dydaktycznej. Pośród wymienionych oczekiwań znajdują się także: podjęcie współpracy z innymi ośrodkami naukowymi oraz rozwój zainteresowań naukowych i badawczych.

Przykładowe wypowiedzi doktorantów:

- Mam nadzieję, że studia doktoranckie dadzą mi dużą swobodę w poszerzaniu moich zainteresowań, jednocześnie pomagając mi się ukierunkować. Oczekuję też pomocy w nawiązaniu współpracy z innymi ośrodkami nie tylko w Polsce i możliwości udziału w ciekawych projektach badawczych. Chciałabym także zdobyć umiejętność poruszania się po świecie nauki.

- Chciałabym uzyskać przynajmniej na początku dużą pomoc w przygotowaniu projektu i dowiedzieć się więcej o możliwościach, jakie daje uczelnia. Mam nadzieję, że studia na UMCS pozwolą mi "rozwinąć skrzydła" w dziedzinach, które mnie interesują.

- Najważniejszą kwestią jest dla mnie możliwość poprowadzenia zajęć dydaktycznych ze studentami.

- Oczekuję, że ukończenie studiów doktoranckich poszerzy moją wiedzę z dziedziny ekonomii, podniesie moją wartość na rynku pracy poprzez specjalizację w dziedzinie ekonomii oraz umożliwi realizowanie się w pracy ze studentami.

- Przede wszystkim powinny przygotować mnie do samodzielnej pracy naukowo-badawczej. Przydatne byłyby oferty współpracy naukowej z innymi uczelniami w Polsce oraz - co szczególnie istotne - zagranicą. Doskonałym rozwiązaniem byłoby indywidualne traktowanie każdego studenta i możliwość dopasowywania przedmiotów w ramach potrzeb i umiejętności, co wydaje się nierealne przy "hurtowych" przyjęciach na te studia. Miło byłoby również, aby doktorant I roku mógł otrzymać

indywidualną organizację studiów - co mogłoby umożliwić studiowanie, prowadzenie zajęć, własną pracą naukową (wyjazdy, konferencje, sympozja, warsztaty), pracą zarobkową (!) oraz opiekę nad dzieckiem. Obecnie zadanie wydaje się momentami niewykonalne. Oczekiwane byłoby przede wszystkim także traktowanie doktoranta w sposób poważny w zakresie jego samodyscypliny i organizacji, a nie jak licealistę, od którego w zasadzie nie wymaga się samodzielnego myślenia, lecz jedynie obecności na zajęciach (dotyczy niektórych wykładowców).

- Poszerzenie swojej wiedzy w zakresie swoich zainteresowań. Przeprowadzenie analiz problemów dotyczących badanego obszaru, a także możliwość wymiany poglądów z osobami zajmującymi się interesującą mnie dziedziną.

- Mam nadzieję, że studia te umożliwią mi dostęp do zasobów wiedzy na wysokim poziomie i ułatwią kontakty z ośrodkami zagranicznymi. Wiedza przekazywana przez wykładowców w niektórych przypadkach jest mało przydatna i już nieco nieaktualna. Poza tym, uważam, że 4 lata studiów nie mogą stanowić jedynie przygotowania do pracy naukowej, jest to czas na prowadzenie już pierwszych samodzielnych badań, co byłoby dość trudne bez wsparcia uczelni. Uważam, że doktoranci nie powinni być traktowani, jak przyszli nauczyciele, których głównym zadaniem jest praca dydaktyczna. Bardziej niż na pracy dydaktycznej, zależy mi na pracy naukowej i jej chciałabym móc poświęcić najwięcej czasu w trakcie studiów.

Ocena poszczególnych aspektów jakości kształcenia

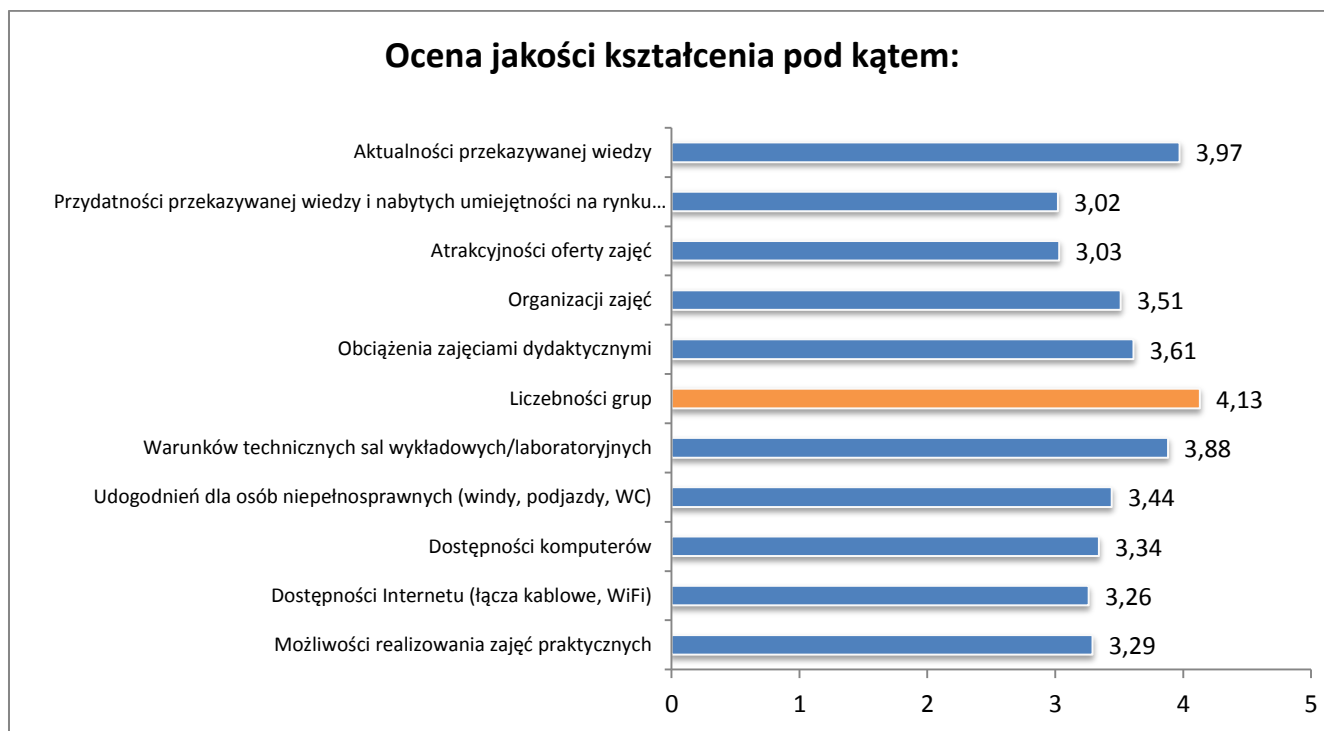
W następnym pytaniu respondenci zostali poproszeni o ocenę poszczególnych aspektów związanych ze studiowaniem, takich jak atrakcyjności oferty zajęć, aktualności i przydatności przekazywanej wiedzy, a także warunków w salach wykładowych czy dostępności Internetu.

Jak przedstawiają to dane zawarte w tabeli oraz na kolejnym wykresie, doktoranci zdecydowanie najlepiej oceniają liczebność grup, warunki techniczne sal wykładowych i laboratoryjnych, a także aktualność przekazywanej wiedzy i obciążenie zajęciami dydaktycznymi. Najślabsze aspekty wg respondentów to przydatność wiedzy i nabytych umiejętności na rynku pracy oraz atrakcyjność oferty zajęć.

Jak ocenia Pan/Pani jakość kształcenia na swoim kierunku, pod kątem		Bardzo dobrze	Dobrze	Źle	Bardzo źle	Trudno powiedzieć	Średnia
Aktualności przekazywanej wiedzy	N	62	103	20	5	12	3,97
	%	30,7%	51%	9,9%	2,5%	5,9%	
Przydatności przekazywanej wiedzy i nabytych umiejętności na rynku pracy	N	23	61	50	26	42	3,02
	%	11,4%	30,2%	24,8%	12,9%	20,8%	
Atrakcyjności oferty zajęć	N	23	69	62	23	25	3,03

	%	11,4%	34,2%	30,7%	11,4%	12,4%	
Organizacji zajęć	N	33	101	38	13	16	3,51
	%	16,4%	50,2%	18,9%	6,5%	8%	
Obciążenia zajęciami dydaktycznymi	N	44	95	34	12	17	3,61
	%	21,8%	47%	16,8%	5,9%	8,4%	
Liczebności grup	N	71	107	12	4	8	4,13
	%	35,1%	53%	5,9%	2%	4%	
Warunków technicznych sal wykładowych/laboratoryjnych	N	52	106	26	3	15	3,88
	%	25,7%	52,5%	12,9%	1,5%	7,4%	
Udogodnień dla osób niepełnosprawnych(windy, podjazdy, WC)	N	41	60	21	16	64	3,44
	%	20,3%	29,7%	10,4%	7,9%	31,7%	
Dostępności komputerów	N	35	77	44	17	29	3,34
	%	17,3%	38,1%	21,8%	8,4%	14,4%	
Dostępności Internetu (łącza kablowe, WiFi)	N	38	67	48	21	27	3,26
	%	18,9%	33,3%	23,9%	10,4%	13,4%	
Możliwości realizowania zajęć praktycznych	N	32	70	48	13	39	3,29
	%	15,8%	34,7%	23,8%	6,4%	19,3%	

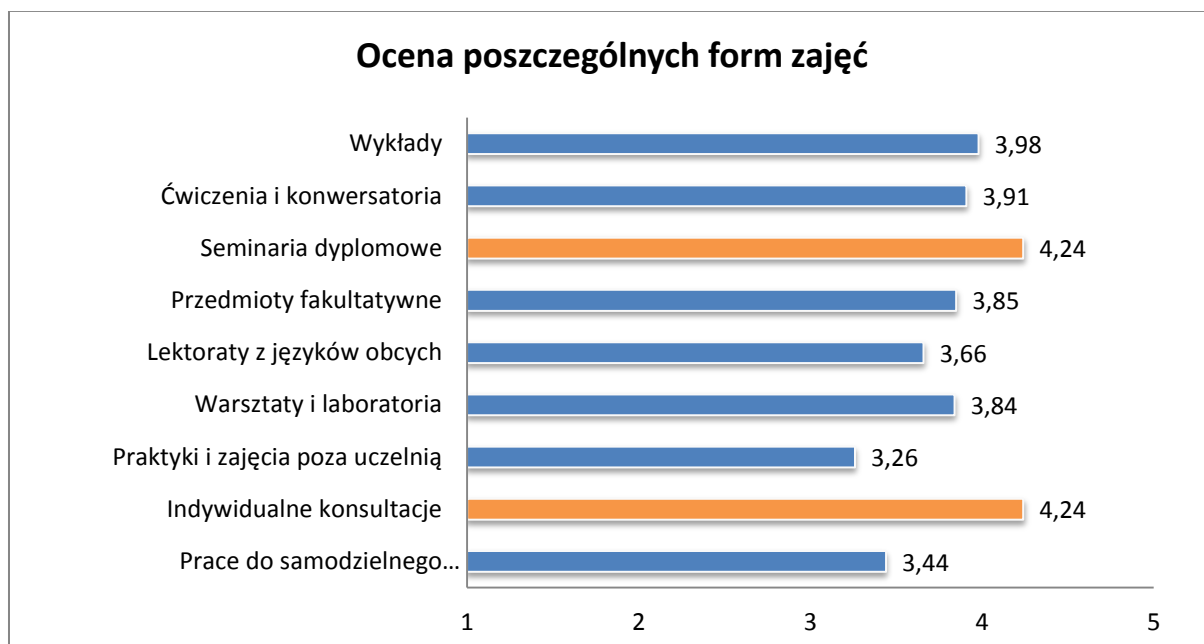
N= 201 – wynika to z możliwości pozostawienia braku odpowiedzi , podawany został % ważnych odpowiedzi.

Ocena poszczególnych form zajęć

Poproszeni o ocenę, w pięciostopniowej skali, poszczególnych form zajęć, doktoranci zdecydowanie najlepiej ocenili seminaria dyplomowe (średnia ocena 4,24) oraz indywidualne konsultacje (średnia ocena 4,24). Bardzo dobrze ocenione zostały także wykłady (średnia ocena 3,98) oraz ćwiczenia i konwersatoria (średnia ocena 3,91). Wynik ten wskazuje na wysoką jakość zajęć dydaktycznych prowadzonych na studiach III stopnia w UMCS. Nieco niższe oceny pozostałych form zajęć warto przeanalizować w poszczególnych jednostkach w oparciu o raporty indywidualne.

Jak ocenia Pan/Pani poszczególne formy zajęć prowadzone na swoim kierunku?		Bardzo dobrze	Dobrze	Źle	Bardzo źle	Trudno powiedzieć	Nie dotyczy	Średnia
Wykłady	N	53	107	16	5	8	13	3,98
	%	26,2%	53%	7,9%	2,5%	4%	6,4%	
Ćwiczenia i konwersatoria	N	42	95	21	3	5	36	3,91
	%	20,8%	47%	10,4%	1,5%	2,5%	17,8%	
Seminaria dyplomowe	N	91	80	14	3	7	7	4,24
	%	45%	39,6%	6,9%	1,5%	3,5%	3,5%	
Przedmioty fakultatywne	N	45	68	14	8	14	52	3,85
	%	22,4%	33,8%	7%	4%	7%	25,9%	
Lektoraty z języków obcych	N	37	60	20	11	11	62	3,66
	%	18,4%	29,9%	10%	5,5%	5,5%	30,8%	
Warsztaty i laboratoria	N	27	53	15	2	7	96	3,84
	%	13,5%	26,5%	7,5%	1%	3,5%	48%	
Praktyki i zajęcia poza uczelnią	N	20	31	26	9	15	99	3,26
	%	10%	15,5%	13%	4,5%	7,5%	49,5%	
Indywidualne konsultacje	N	89	73	12	4	7	16	4,24
	%	44,3%	36,3%	6%	2%	3,5%	8%	
Sensowność i przydatność prac zadawanych do samodzielnego przygotowania	N	28	85	30	15	23	20	3,44
	%	13,9%	42,3%	14,9%	7,5%	11,4%	10%	

Ocena przygotowania do działalności naukowo-badawczej

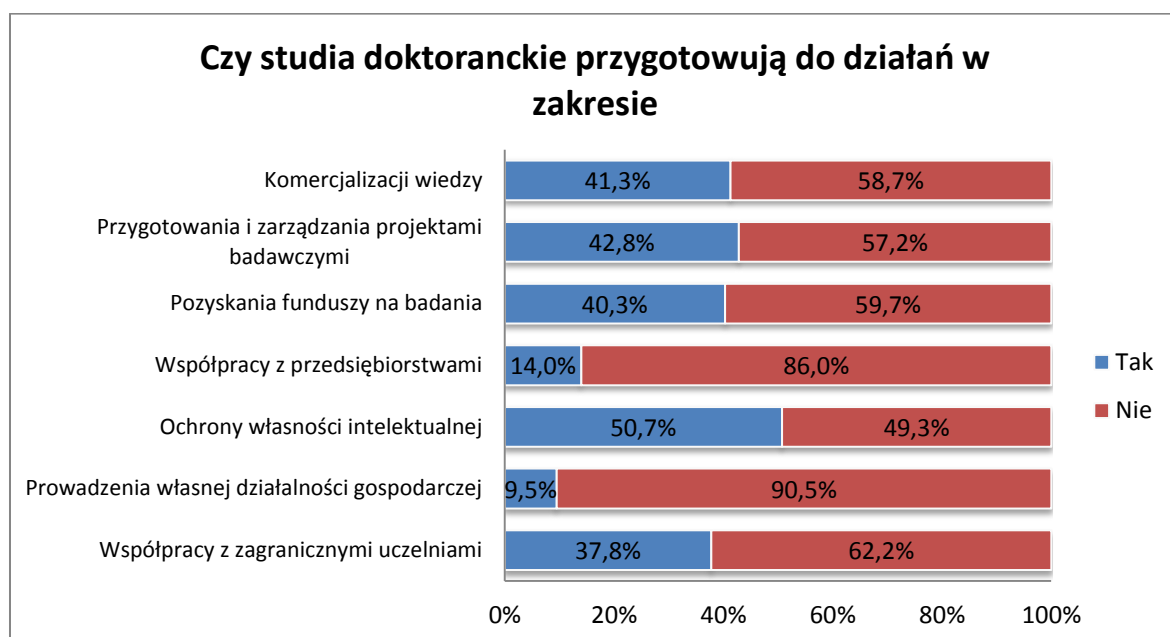
Drugi moduł Ankiety dotyczył przygotowania doktorantów do prowadzenia działalności naukowo-badawczej. Respondenci zostali poproszeni o ocenę takich aspektów jak: komercjalizacja wiedzy, przygotowanie i zarządzanie projektami badawczymi, pozyskiwanie funduszy zewnętrznych, współpracy z podmiotami gospodarczymi czy prowadzenia własnej działalności gospodarczej.

Czy studia doktoranckie przygotowują do działań w zakresie:

Czy studia doktoranckie przygotowują według Pana/Pani do działań w zakresie?		TAK	NIE
Komercjalizacji wiedzy	N	83	118
	%	41,3%	58,7%
Przygotowania i zarządzania projektami badawczymi	N	86	115
	%	42,8%	57,2%
Pozyskania funduszy na badania	N	81	120
	%	40,3%	59,7%
Współpracy z przedsiębiorstwami	N	28	172
	%	14%	86%
Ochrony własności intelektualnej	N	102	99
	%	50,7%	49,3%

Prowadzenia własnej działalności gospodarczej	N	19	182
	%	9,5%	90,5%
Współpracy z zagranicznymi uczelniami	N	76	125
	%	37,8%	62,2%

Jak pokazują dane z tabeli i wykresu respondenci raczej nie czują się dobrze przygotowani do podejmowania opisanych wyżej działań. Zdecydowanie słabo oceniane są zwłaszcza – prowadzenie własnej działalności gospodarczej i współpraca z przedsiębiorstwami.

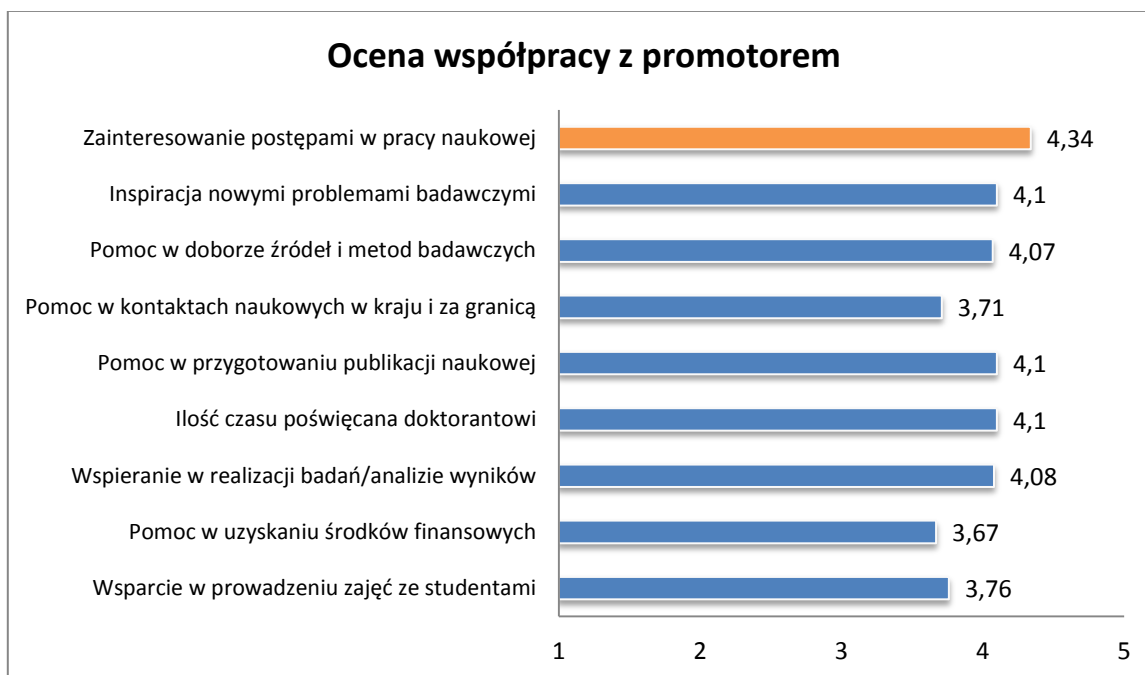

Ocena opiekuna naukowego/promotora

Doktoranci, którzy wzięli udział w badaniu bardzo wysoko oceniają współpracę ze swoimi promotorami. Na szczególną uwagę zasługują aspekty tej współpracy ocenione przez respondentów najlepiej tj. zainteresowanie postępami w pracy naukowej, inspiracja nowymi problemami badawczymi, ilość czasu poświęcana doktorantowi oraz pomoc w przygotowaniu publikacji naukowej. Takie wyniki świadczą o tym, że opiekunowie nauki bardzo dobrze wykonują swoje obowiązki, a ich praca jest dostrzegana i doceniana przez doktorantów.

Ocena współpracy z promotorem

Proszę ocenić współpracę z promotorem		Bardzo wysoko	Wysoko	Średnio	Nisko	Bardzo nisko	Średnia
Zainteresowanie postępami w pracy naukowej	N	121	46	22	9	4	4,34
	%	59,9%	22,8%	10,9%	4,5%	2%	
Inspiracja nowymi problemami badawczymi	N	99	54	25	17	6	4,1
	%	49,3%	26,9%	12,4%	8,5%	3%	
Pomoc w doborze źródeł i/lub metod badawczych	N	101	48	27	19	7	4,07
	%	50%	23,8%	13,4%	9,4%	3,5%	
Pomoc/Umożliwienie kontaktów naukowych w kraju i zagranicą	N	71	52	45	19	15	3,71
	%	35,1%	25,7%	22,3%	9,4%	7,4%	
Pomoc w przygotowaniu publikacji naukowej	N	105	46	27	16	8	4,1
	%	52%	22,8%	13,4%	7,9%	4%	
Ilość czasu poświęcana doktorantowi	N	105	47	28	11	11	4,1
	%	52%	23,3%	13,9%	5,4%	5,4%	
Wspieranie w realizacji badań/analizie wyników	N	96	53	32	14	6	4,08
	%	47,8%	26,4%	15,9%	7%	3%	
Pomoc w uzyskaniu środków finansowych np. na realizację badań/uczestnictwo w konferencji	N	75	40	49	19	18	3,67
	%	37,3%	19,9%	24,4%	9,5%	9%	
Wsparcie w prowadzeniu zajęć ze studentami	N	70	57	43	19	12	3,76
	%	34,8%	28,4%	21,4%	9,5%	6%	

Ocena kształcenia pedagogicznego

Czwarty moduł kwestionariusza ankiety dotyczył aspektów związanych z kształceniem pedagogicznym. Respondenci odpowiadali na pytania o prowadzenie zajęć dydaktycznych ze studentami, oraz czy zdobywanie takiego doświadczenia jest według nich istotne. W ramach tego modułu pojawiło się również pytanie o sposoby przygotowania się do prowadzenia zajęć.

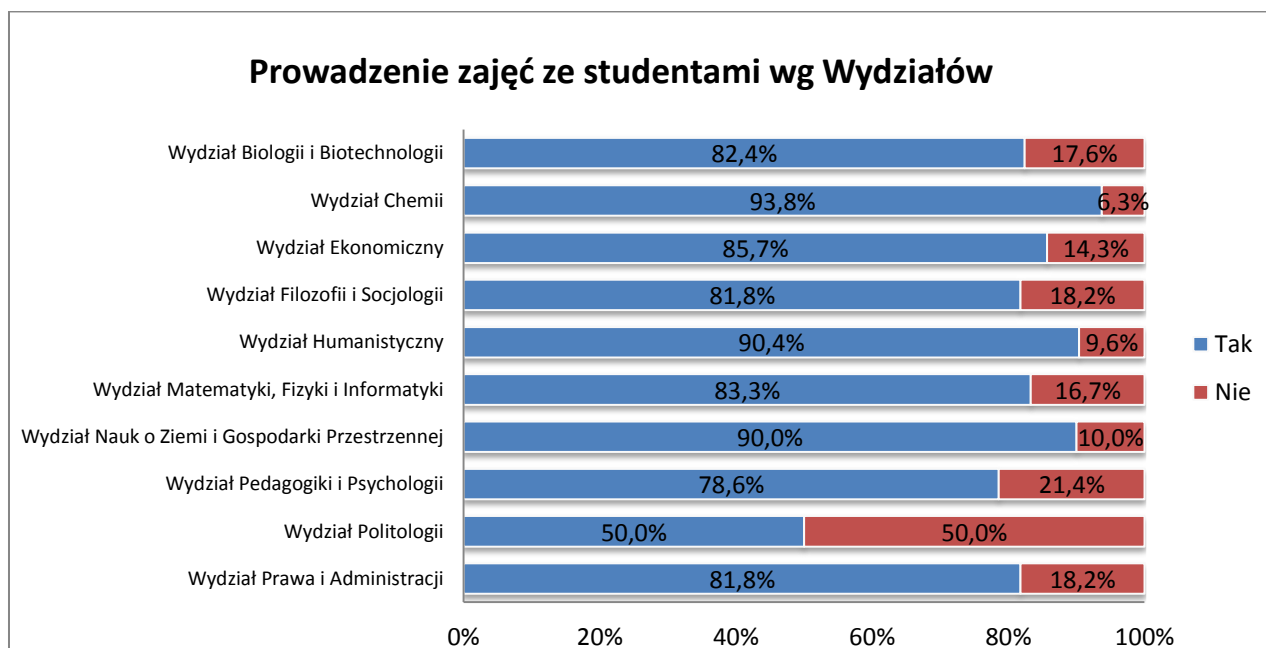
Prowadzenie zajęć dydaktycznych przez doktorantów ze studentami

W ujęciu ogólnym, analizowane dane wyraźnie pokazują, że zdecydowana większość, bo 81,2%, doktorantów prowadziła zajęcia dydaktyczne ze studentami.

Wydział	Czy prowadził/a Pan/Pani zajęcia dydaktyczne ze studentami?			
	Tak		Nie	
	N	%	N	%
Wydział Biologii i Biotechnologii	14	82,4%	3	17,6%
Wydział Chemii	15	93,8%	1	6,3%
Wydział Ekonomiczny	12	85,7%	2	14,3%
Wydział Filozofii i Socjologii	18	81,8%	4	18,2%

Wydział Humanistyczny	47	90,4%	5	9,6%
Wydział Matematyki, Fizyki i Informatyki	15	83,3%	3	16,7%
Wydział Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej	9	90%	1	10%
Wydział Pedagogiki i Psychologii	11	78,6%	3	21,4%
Wydział Politologii	14	50%	14	50%
Wydział Prawa i Administracji	9	81,8%	2	18,2%
Ogółem	164	81,2%	38	18,8%

Analiza odpowiedzi na pytanie o prowadzenie zajęć w zestawieniu z Wydziałami, ukazuje różnice pomiędzy przydziałem zajęć dydaktycznych w poszczególnych jednostkach. Na Wydziałach: Chemii, Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej oraz Humanistycznym zajęcia dydaktyczne prowadziło ponad 90% doktorantów, którzy wzięli udział w badaniu. Natomiast na Wydziale Pedagogiki i Psychologii 78,6% respondentów prowadziło zajęcia ze studentami, a na Wydziale Politologii połowa ankietowanych.

Osoby, które nie prowadziły zajęć ze studentami zostały poproszone o odpowiedź na pytanie:

Z jakiego powodu nie prowadził/a Pan/Pani zajęć?

Wśród powodów, dla których doktoranci nie prowadzili zajęć najczęstszymi okazały się – pierwszy rok studiów doktoranckich, zaplanowanie zajęć na semestr letni bieżącego roku akademickiego oraz brak wystarczającej liczby godzin dydaktycznych. Fakt, że doktoranci z I roku nie prowadzą zajęć

dydaktycznych, nie będzie problemem w przyszłości, jeśli w kolejnym roku akademickim poprowadzą oni zajęcia.

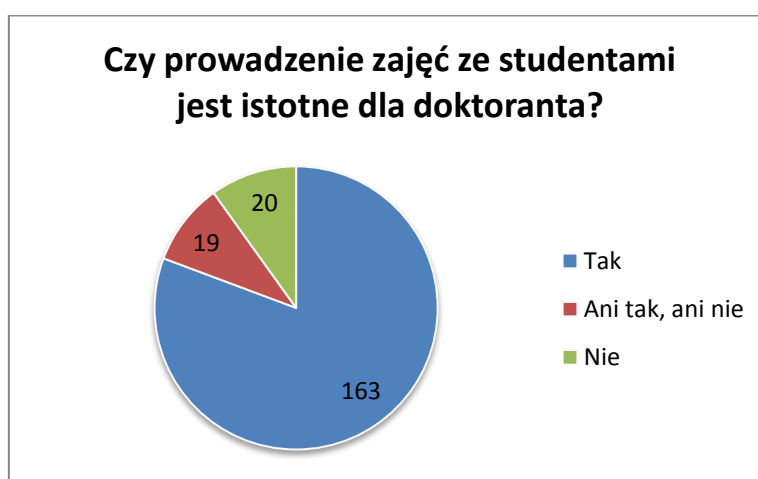
Dlaczego nie prowadził Pan/Pani zajęć dydaktycznych ze studentami?	
Jestem studentem 1 roku	14
Zajęcia będę prowadził/prowadziła w semestrze letnim	16
Zrezygnowałem/łam z możliwości prowadzenia zajęć	
Nie przydzielono mi zajęć dydaktycznych z powodu niewystarczającej liczby godzin w mojej jednostce	6
Inne	2

N=38

Istotność prowadzenia zajęć ze studentami przez doktorantów

Dla lepszego poznania opinii doktorantów na temat praktyk w kwestionariuszu postawiono również pytanie *Czy uważa Pan/Pani, że prowadzenie zajęć ze studentami jest istotne dla doktoranta?* Było to pytanie o charakterze otwartym, respondenci mogli swobodnie wpisywać swoje opinie.

Poniższy wykres przedstawia rozkład zagregowanych odpowiedzi na pytanie o istotność zajęć dydaktycznych prowadzonych przez doktorantów.

N=202

Zdecydowana większość osób, które wzięły udział w badaniu uważa, że prowadzenie zajęć ze studentami jest istotne dla doktoranta. Wśród wypowiedzi dominujące jest przekonanie,

że samodzielne przygotowanie i prowadzenie zajęć, jest cennym doświadczeniem, które pozwala na przygotowanie się do pracy nauczyciela akademickiego oraz rozwijanie kompetencji komunikacyjnych. Pojawiają się również głosy osób, przekonanych, że prowadzenie zajęć przez uczestników studiów III stopnia pochłania czas, który woleliby przeznaczyć na przygotowanie rozprawy.

Przykładowe wypowiedzi z poszczególnych kategorii:

Tak

- *Jest istotne, gdyż nawiązuje się kontakty ze studentami, uczy się przekazywania wiedzy, poprzez prowadzenie zajęć doskonalimy własne umiejętności.*
- *Absolutnie prowadzenie zajęć ze studentami jest bardzo ważne i pożyteczne. Doktorant kształtuje swoją postawę, jako osoba prowadząca ćwiczenia i zdobywa nowe doświadczenia tak ważne w pracy badawczej.*
- *Jest istotne, ponieważ przygotowuje chociażby do pokonania tremy przed wystąpieniami publicznymi, co później ułatwia udział w konferencjach.*
- *Jest istotne, ponieważ jest możliwością do praktycznego zapoznania się i przygotowania do samodzielnego prowadzenia zajęć w przyszłości.*
- *Oczywiście. Jak pedagog nie miałby prowadzić zajęć? Uczyć się samemu, a nauczyć innych to dwie różne jakości, dlatego tej drugiej też trzeba się nauczyć, jak to robić. Poza tym jest to ogromna przygoda intelektualna, dostarcza dużo satysfakcji.*
- *Pozwala na rozwijanie umiejętności przekazywania wiedzy, przygotowuje do ewentualnej pracy dydaktycznej na uniwersytecie lub w innej placówce oświatowej. Daje również możliwość rozwinięcia umiejętności budowania relacji interpersonalnych. Warunkiem jest jednak potraktowanie przez doktoranta zajęć dydaktycznych, jako okazji do zdobycia nowego doświadczenia, a nie "zło konieczne" utrudniające pracę nad przygotowywaną rozprawą doktorską.*
- *Prowadzenie zajęć ze studentami jest niezwykle istotne, wręcz kluczowe dla doktoranta. Po pierwsze, przygotowuje to doktoranta do przekazywania i egzekwowania wiedzy, które to umiejętności przydadzą się w przyszłej pracy dydaktyczno-naukowej na uczelni lub poza nią. Po drugie, jeśli przedmiot znajduje się w obszarze zainteresowań doktoranta, to prowadzenie zajęć motywuje go do zgłębiania swojej dotychczasowej wiedzy, zwiększa jego pewność siebie i poczucie przydatności poprzez dzielenie się z innymi swoją pasją. Po trzecie, podczas zajęć doktorant może w praktyce zastosować liczne metody dydaktyczne i zweryfikować, które są najbardziej efektywne w jego opinii, a także które najbardziej odwzorowują jego styl pracy. Po czwarte, kontakt ze studentami to czysta przyjemność.*

- Tak, ponieważ wdrażają w praktykę, umożliwiają sprawdzenie swoich umiejętności nie tylko w zakresie wiadomości ale także jako nauczyciele akademicy. Nie zawsze osoby posiadające ogromną wiedzę potrafią w odpowiedni sposób ją przekazać.

- Tak. Jest to okazja do poszerzenia swojej wiedzy dotyczącej przedmiotu, który ma się okazję prowadzić. Praca ze studentem, to praca z człowiekiem praktycznie dojrzałym, mającym już poniekąd sprecyzowane poglądy i nierzadko pewne doświadczenia, którymi się dzieli podczas zajęć i z których pracownik naukowy może czerpać wiele inspiracji. Ponadto doktorant ma okazję sprawdzić się w roli nauczyciela akademickiego, przygotowując się tym samym do swojej przyszłej pracy.

Ani tak, ani nie

- I tak, i nie. Z jednej strony jest to cenne doświadczenie pracy z młodzieżą akademicką, ale z drugiej - ze względu na niewielką ilość studentów i problemy z godzinami - nie mam autonomii w prowadzeniu zajęć dydaktycznych (jak w przypadku pracy na pół etatu (teraz, a wcześniej na etacie) w gimnazjum).

- Są istotne z perspektywy pozostania na uczelni i kontynuacji pracy naukowej. Jednak dla wielu osób doktorat jest etapem kariery w biznesie i tu zajęcia dydaktyczne są stratą czasu, na pewno w takim wymiarze godzin jak obecnie.

- To zależy, z jednej strony w ten sposób również doktoranci się uczą, ale niestety przede wszystkim jest to rozdrabnianie się i odrywanie od pracy dotyczącej doktoratu, a co za tym obniżeniu jego wartości zarówno merytorycznej jak i technicznej.

- Trudno stwierdzić. Jeśli specjalizuję się w literaturze, a prowadzę zajęcia z języka, to stwierdzam stanowczo, że prowadzenie zajęć ze studentami jest mało istotne. Ponadto studenci dostają często zajęcia, które, według mnie, nie cieszą się dużą popularnością wśród wykładowców.

Nie

- Rzetelne przygotowanie się do zajęć wymaga wielu przygotowań. Jeśli prowadzony przedmiot ma się nijak do tematu doktoratu, to jest to strata czasu i energii. Oczywiście zawsze jest to jakiś zysk intelektualny, ale w tym wypadku za dużym kosztem.

- Nie, ponieważ obecnie jest za dużo godzin wykładów i ćwiczeń na które doktoranci muszą chodzić. Prowadzenie zajęć i przygotowanie ich zabiera bardzo dużo czasu i jest bezpłatne. 90 godz. pracy to naprawdę dużo (a taki jest obowiązek dla stypendystów).

- Nie jest. Jest to strata czasu. Studenci w dzisiejszych czasach nie są w ogóle zainteresowani zajęciami, interesuje ich tylko zaliczenie, a dla prowadzącego uczenie się i przygotowywanie do prowadzonych zajęć, to powrót do przeszłości, do czasów gdy sam był studentem, a wiedza którą ma przekazać studentom nijak ma się do pracy doktorskiej.

- Nie celem studiów doktoranckich jest rozwój naukowy, dydaktyka niepotrzebnie zajmuje czas i jest pracą bezpłatną.

Respondenci, odpowiadający na to pytanie wskazali także na pewne problemy, związane z zajęciami dydaktycznymi prowadzonymi przez doktorantów. Są to kwestie związane z brakiem godzin dydaktycznych dla doktorantów lub przeciwnie – nadmiernym obciążeniem uczestników studiów III stopnia pracą dydaktyczną. Pojawiają się również uwagi dotyczące braku przygotowania pedagogicznego doktorantów.

- Jest bardzo ważne, ponieważ przygotowuje do przyszłej pracy naukowo-dydaktycznej. Szkoda tylko, że muszę się upominać o zajęcia, sama wyszukiwać pracowników, którym mogę "podebrać" zajęcia i walczyć o ich przyznanie. Mój promotor nie jest niczym zainteresowany. Sama muszę wszystko wywalczać.

- Jest to sensowne tylko dla tego, który chce/ ma szansę zostać na Uczelni. Poza tym niewiele to wnosi. Zasób mojej wiedzy nie powiększył się, gdyż jestem praktykiem. Dużo publikuję i pod tym kątem podnoszę swoje kwalifikacje. Nie muszę doszkalać się, aby prowadzić zajęcia. Nie mniej jednak Uczelnia nie wspiera doktoranta w prowadzeniu zajęć. Nie wiemy mnóstwa rzeczy, co i jak MOŻEMY robić, o wielu rzeczach trzeba się dowiadywać od kolegów i koleżanek z Katedry. Doktoranci się niemalże całkowicie pomijani w komunikacji na Uczelni. Doktorant to taka świnka morska dla Uczelni - ni świnka, ni morska. Ma obowiązki pracownika, ale prawa studenta.

- Z punktu widzenia uczestnika studiów doktoranckich zajęcia dydaktyczne nie powinny być obowiązkowe, szczególnie w trybie zaocznym. Nie każdy uczestnik studiów doktoranckich studiuje z perspektywą kontynuacji pracy naukowej czy badawczej na uczelni, gdzie dydaktyka jest obowiązkowa (jak dotychczas). Ponadto brak jakiegokolwiek formy przygotowania do prowadzenia zajęć ze studentami. Doktorant zostaje pozostawiony sam sobie, często zakres badań i zainteresowań naukowych, które są w obszarze doktoranta nie pokrywa się z dydaktyką katedry czy instytutu, co wprowadza narzucanie tematów zajęć ze studentami sztuczne, nienaturalne i na siłę. w takiej sytuacji konieczność tych zajęć ogranicza doktoranta, zabiera mu niepotrzebnie czas konieczny na przygotowanie się do zajęć kosztem czasu przeznaczanego na badania niezbędne do pracy czy publikacji. Często powoduje też napiętą atmosferę pomiędzy pracownikami, którymi zabiera się w ten sposób godziny (lub nadgodziny) i wpływa negatywnie na jakość studiów II stopnia.

- Uważam je za istotne, gdyż motywują do ciągłego pogłębiania wiedzy, zwłaszcza jeżeli zajęcia dotyczą dziedziny, która jest związana z tematem rozprawy. Z drugiej strony jest wiele nieprawidłowości przy praktykach, tzn. brak jest godzin dla doktorantów, więc najczęściej dostajemy zajęcia, które są, a nie które nam przydałyby się przy pisaniu. Poza tym często jest tak, że zaoczni doktoranci muszą mieć praktyki ze studentami dziennymi, co jest pozbawione sensu, bo jednak po coś wybieraliśmy studia niestacjonarne!

- *Nie jest, nie ma wcześniej bloku pedagogicznego, osoba prowadząca wykład na podstawie którego prowadzi się zajęcia nie interesuję się tym co ma być na zajęciach ze studentami.*

Część osób, w swoich wypowiedziach zawarła propozycje rozwiązania części problemów związanych z praktyką pedagogiczną doktorantów:

- *Jest istotne, ale powinno być przewidziane w mniejszym wymiarze godzin, np. w formie współprowadzenia. Taka forma prowadzenie kilku zajęć pod okiem doświadczonego dydaktyka, który obserwując naszą pracę byłby w stanie wskazać nad czym powinniśmy popracować. Stwarzałoby to możliwość otrzymania informacji zwrotnej, czy trudy przez nas podejmowane są odpowiednio ukierunkowane. Kilka takich godzin w roku byłoby o wiele cenniejsze niż kilkadziesiąt godzin przeprowadzonych we własnej grupie, bez niczyjej interwencji.*

- *Nie, moim zdaniem doktorant powinien przede wszystkim móc koncentrować się na pracy badawczej oraz publikacjach w dziedzinie swoich zainteresowań. Prowadzenie zajęć powinno być umożliwione osobom chętnym, które są zainteresowane pracą na uczelni, lub doskonaleniem umiejętności w zakresie świadczenia usług o charakterze edukacyjnym, wystąpień publicznych etc.*

- *Tak - prowadzenie zajęć ze studentami jest bardzo istotne dla kształtowania postawy doktoranta jako nauczyciela akademickiego. Jednakże w mojej ocenie doktoranci powinni prowadzić wszelkie zajęcia ze studentami za odpłatnością na podstawie umowy cywilnoprawnej. Jest to ich wkład pracy. Często ponoszą też koszty związane z dojazdami do Lublina, zatem wynagrodzenie doktoranta z tytułu prowadzonych ze studentami zajęć dydaktycznych powinno stać się zasadą, a nie wyjątkiem na UMCS.*

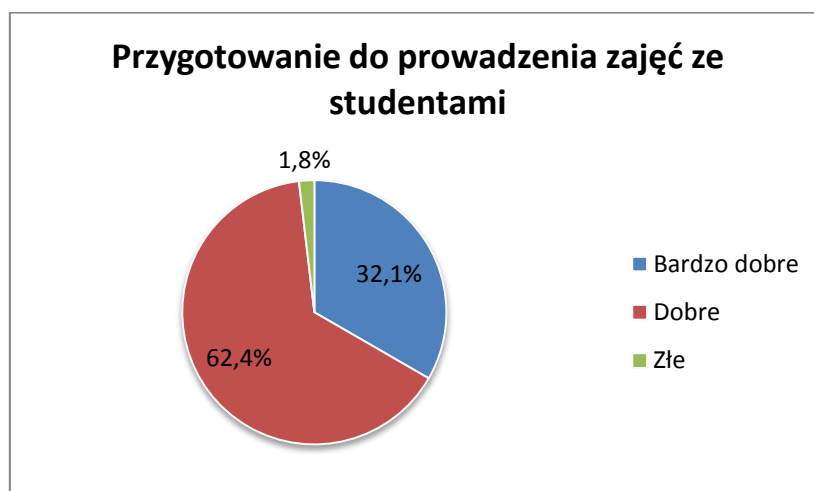
- *Tak, ponieważ przyczynia się do usystematyzowania wiedzy, nabycia umiejętności autoprezentacji, komunikacji i innych kompetencji miękkich. Problemem może być jedynie zbyt częsta zmiana tematyki prowadzonych zajęć. W ciągu trzech lat studiów prowadziłem 4 różne przedmioty co wymagało dużego nakładu pracy. Gdybym prowadził jeden przedmiot mógłbym się do niego lepiej przygotować a także miałbym więcej czasu na pisanie pracy doktorskiej, gdyż nie musiałbym co roku przygotowywać się do innego przedmiotu.*

- *Uważam, że obowiązek przeprowadzenia 30 g. zajęć na pierwszym roku przez osoby, które nie mają doświadczenia pedagogicznego, nie jest dobrym pomysłem. Na pierwszym roku powinno się zaliczyć hospitable na zajęciach, które na wyższych latach można by prowadzić samodzielnie. Zajęcia przydzielane doktorantom powinny być dobierane tak, aby miały jakiś związek z dziedziną, nad którą doktorant pracuje (mogłyby to być np. zajęcia fakultatywne). Dobrą stroną prowadzenia takich zajęć mógłby być fakt, że doktoranci prezentowaliby najnowszą dostępną wiedzę w danej dziedzinie.*

Ocena stopnia przygotowania do prowadzenia zajęć ze studentami

Kolejne pytanie dotyczyło oceny przygotowania do prowadzenia zajęć dydaktycznych. Zostało ono zadane wyłącznie doktorantom, którzy wcześniej zadeklarowali, że prowadzili już zajęcia. Zdecydowana większość respondentów uważa się za dobrze lub bardzo dobrze przygotowanych do prowadzenia zajęć ze studentami. Zaledwie 1,8% oceniło, że są przygotowani w stopniu złym.

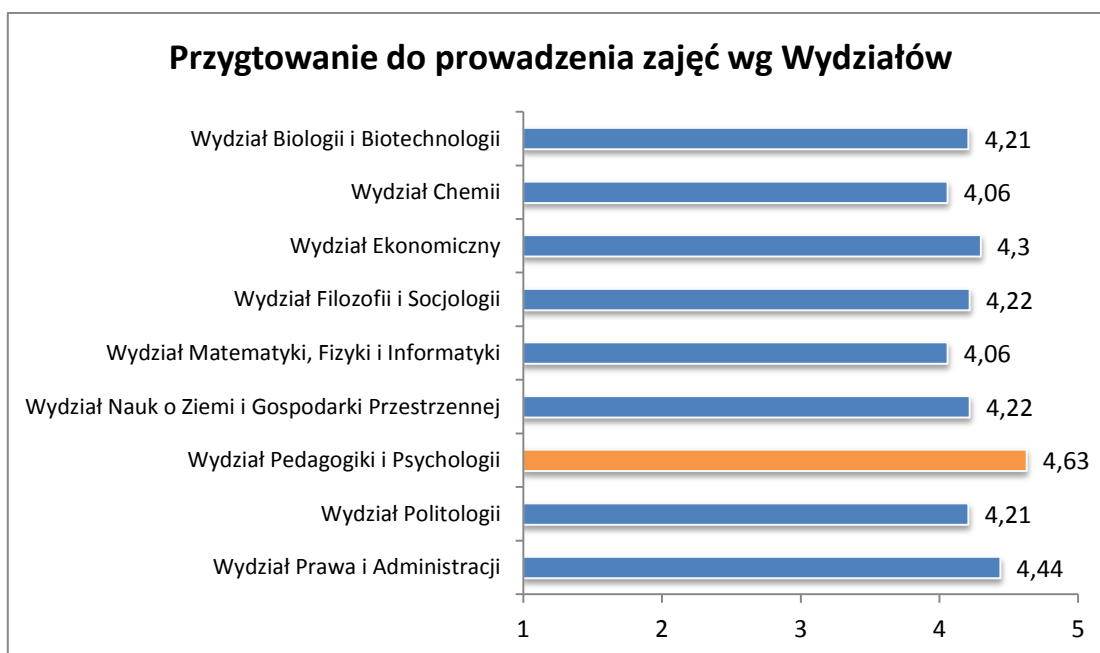
Proszę ocenić swoje przygotowanie do prowadzenia zajęć ze studentami	Częstość	Procent ważnych
Bardzo dobre	53	32,1%
Dobre	103	62,4%
Złe	3	1,8%
Ogółem	165	100%
Średnia		4,24

Analiza odpowiedzi na pytanie o przygotowanie do prowadzenia zajęć dostarcza informacji, że nie występują znaczące rozbieżności pomiędzy poszczególnymi Wydziałami. Ogólna ocena przygotowania do zajęć wyniosła 4,24. Powyżej tej średniej swoje przygotowanie oceniają doktoranci z Wydziału Pedagogiki i Psychologii (średnia ocena 4,63) oraz Prawa i Administracji (średnia na poziomie 4,44).

Wydział	Średnia	N
Wydział Biologii i Biotechnologii	4,21	14
Wydział Chemii	4,06	15
Wydział Ekonomiczny	4,30	13
Wydział Filozofii i Socjologii	4,22	18
Wydział Matematyki, Fizyki i Informatyki	4,06	15

Wydział Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej	4,22	9
Wydział Pedagogiki i Psychologii	4,63	11
Wydział Politologii	4,21	14
Wydział Prawa i Administracji	4,44	9
Ogółem	4,24	165

Sposoby przygotowania się respondentów do realizacji zajęć

Doktoranci przygotowując się do zajęć dydaktycznych przede wszystkim konsultują się z pracownikami naukowo-dydaktycznymi, odpowiedzialnymi za prowadzenie przedmiotu, samodzielnie budują konspekty zajęć oraz wzorują się na swoich wykładowcach. Odpowiedzi: „spontanicznie realizuję przedmiot” udzieliła najmniejsza liczba respondentów (29 osób, czyli 17,6% respondentów prowadzących zajęcia), co pozwala stwierdzić, że doktoranci co do zasady sumiennie podchodzą do stawianych przed nimi obowiązków.

Proszę wskazać w jaki sposób Pan/Pani przygotowuje się do realizacji zajęć?	
Konsultuję się z pracownikiem naukowym opowiedzianym za prowadzenie przedmiotu	127
Samodzielnie buduję konspekt	116
W przygotowaniu konspektu pomaga mi promotor	43
Korzystam z materiałów osób, które prowadziły przedmiot	88

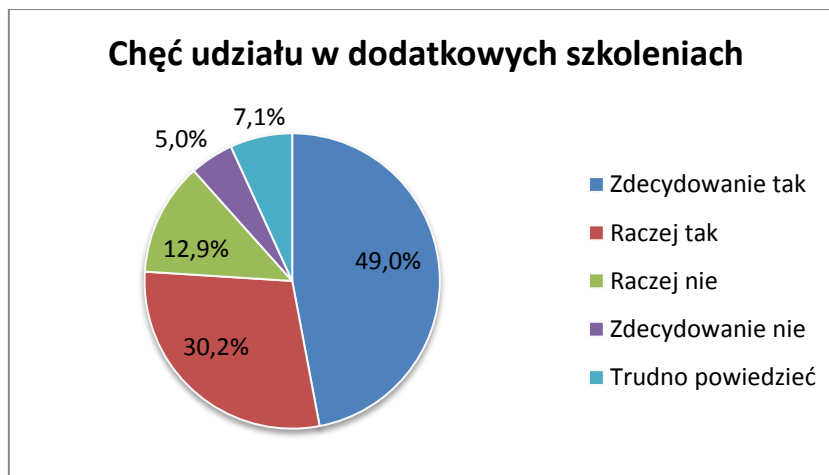
Wzoruje się na moich wykładowcach	107
Spontanicznie realizuję przedmiot	29
Uczestniczę w prowadzonych przez pracowników akademickich zajęciach o takiej samej tematyce	60

N=165

Dodatkowe szkolenia

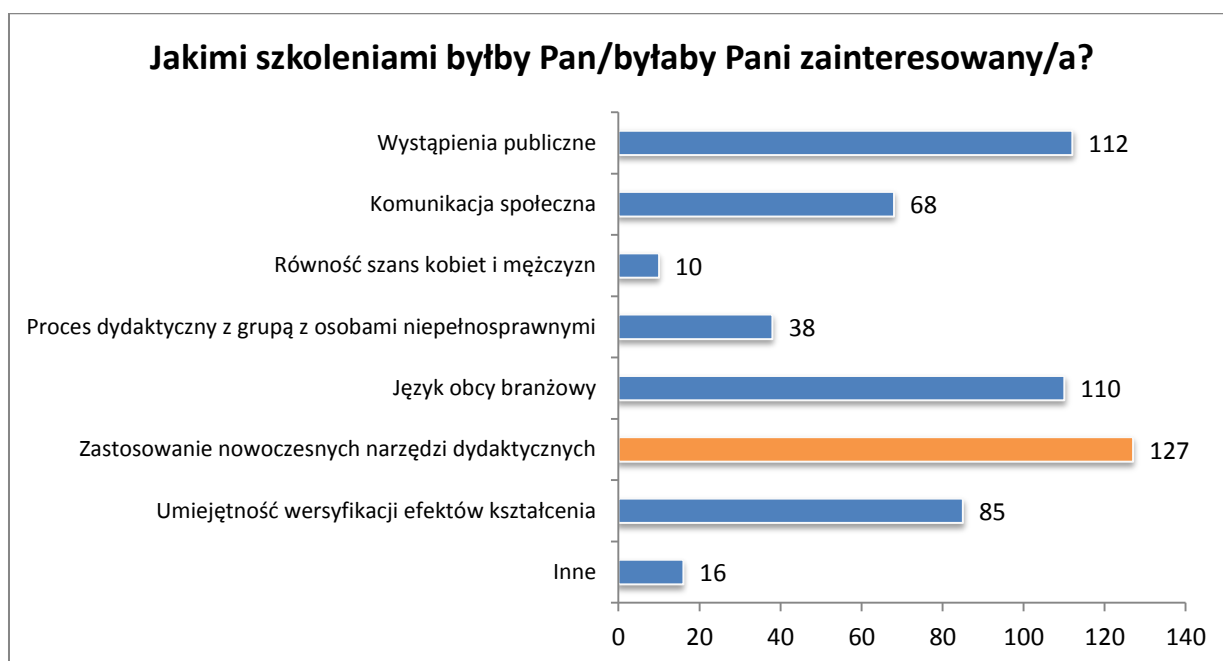
W ostatnim module Ankiety znalazły się pytania o potrzeby szkoleniowe doktorantów. Prawie 80% respondentów deklaruje chęć udziału w dodatkowych, bezpłatnych szkoleniach, jeśli pojawiłaby się taka możliwość.

Gdyby pojawiła się taka możliwość, czy wzięłby/wzięłaby Pan/Pani udział w dodatkowym, bezpłatnym szkoleniu dotyczącym dydaktyki w uczelni?		
Zdecydowanie tak	N	99
	%	49%
Raczej tak	N	61
	%	30,2%
Raczej nie	N	26
	%	12,9%
Zdecydowanie nie	N	10
	%	5%
Trudno powiedzieć	N	6
	%	7,1%

Tematyka szkoleń, w których respondenci wzięliby udział gdyby mieli taką możliwość

Z zaproponowanej tematyki szkoleń badane osoby najchętniej wzięłyby udział w szkoleniu z zakresu zastosowania nowoczesnych narzędzi dydaktycznych, wystąpień publicznych, języka obcego branżowego oraz umiejętności weryfikacji efektów kształcenia.

N=202²

Natomiast osoby, które wybrały odpowiedź *inne*, najczęściej podawała następujące tematy szkoleń:

- komercjalizacja badań naukowych,
- pozyskiwanie grantów naukowych i finansowanie badań,
- szkolenia z zakresu prawa,
- zarządzanie projektami badawczymi,
- budowa sylabusów i programów kształcenia.

Udzielone w tym pytaniu odpowiedzi mogą wskazać, o jakie zajęcia dydaktyczne można poszerzyć program studiów III stopnia.

² Było to pytanie wielokrotnego wyboru.

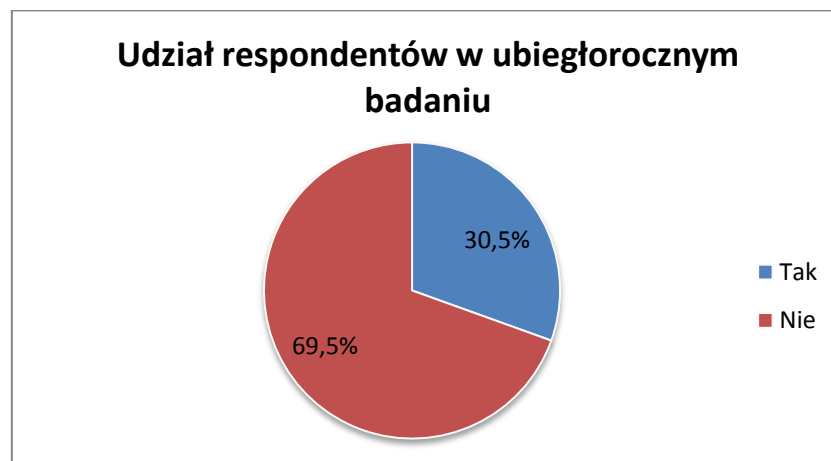
Ubiegłoroczne badanie

Respondenci, którzy znajdują się obecnie na drugim, trzecim oraz czwartym roku studiów III stopnia zostali poproszeni o odpowiedź także na pytania dotyczące ubiegłorocznej edycji badania.

Uczestnictwo w badaniu

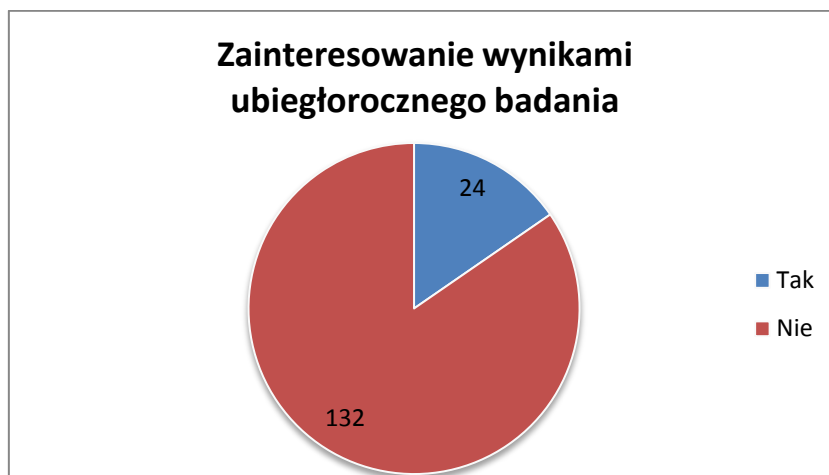
Spośród 151 osób, do których skierowane zostało pytanie o udział w I edycji badania *Jakość kształcenia na studiach III stopnia*, 46 osób deklaruje, że wypełniło ankietę w roku akademickim 2013/2014.

Czy brał/a Pan/Pani udział w badaniu <i>Jakość Kształcenia na studiach III stopnia</i> w poprzednim roku akademickim?	N	%
Tak	46	30,5%
Nie	105	69,5%
Ogółem	151	100%

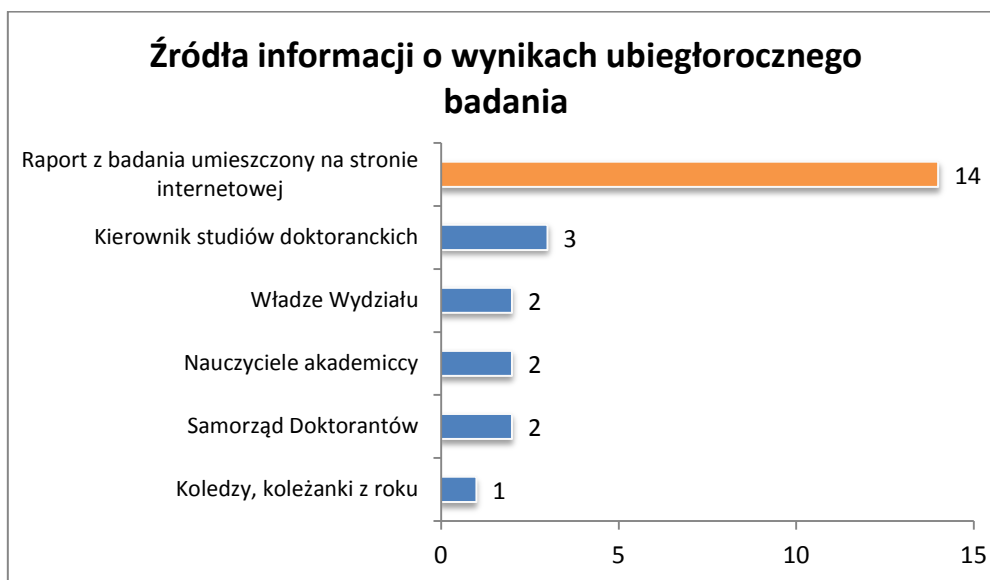

Dla lepszego poznania zainteresowania doktorantów i doktorantek badaniami ankietowymi prowadzonymi w UMCS i kierowanymi bezpośrednio do nich w kwestionariuszu znalazło się również pytanie o to, czy zapoznali się z wynikami badania, zrealizowanego w poprzednim roku akademickim. Raport z badania był opublikowany na stronie internetowej Uniwersytetu, w zakładce dedykowanej Systemowi Zapewnienia Jakości Kształcenia oraz został przekazany Władzom UMCS, Władzom Wydziałów, kierownikom studiów doktoranckich i Samorządowi Doktorantów.

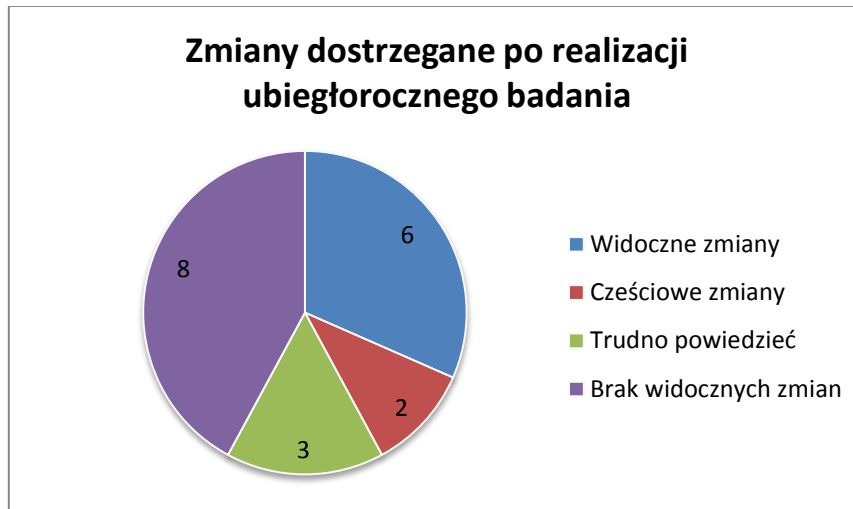
Rozkład odpowiedzi na to pytanie został przedstawiony na diagramie poniżej. Jak ilustrują to zebrane dane zdecydowana większość respondentów nie zapoznała się z raportem z badania.

Osoby, które zainteresowały się raportem z ubiegłorocznej ankiety zostały poproszone również o podanie źródeł informacji o jej wynikach. Zdecydowana większość (14 osób) sięgnęła po raport opublikowany na stronie internetowej, część osób została poinformowana przez kierownika studiów doktoranckich, Władze Wydziału, nauczycieli akademickich lub Samorząd Doktorantów. Jedna osoba o wynikach ankiety dowiedziała się od kolegów z roku.

Respondentom, którzy zapoznali się z raportem z ubiegłorocznego badania zadano kolejne pytanie – *Czy dostrzega Pan/Pani jakieś zmiany będące reakcją na wyniki badania?* Rozkład odpowiedzi na to pytanie zobrazowany jest za pomocą poniższego diagramu.

Niestety, większość osób nie dostrzega żadnych zmian po realizacji I edycji ankiety lub nie potrafi określić czy dostrzega wyraźną reakcję na opinie doktorantów zebrane podczas jej realizacji.

Ponieważ pytanie miało charakter otwarty, pod diagramem znajdują się bezpośrednie wypowiedzi respondentów.

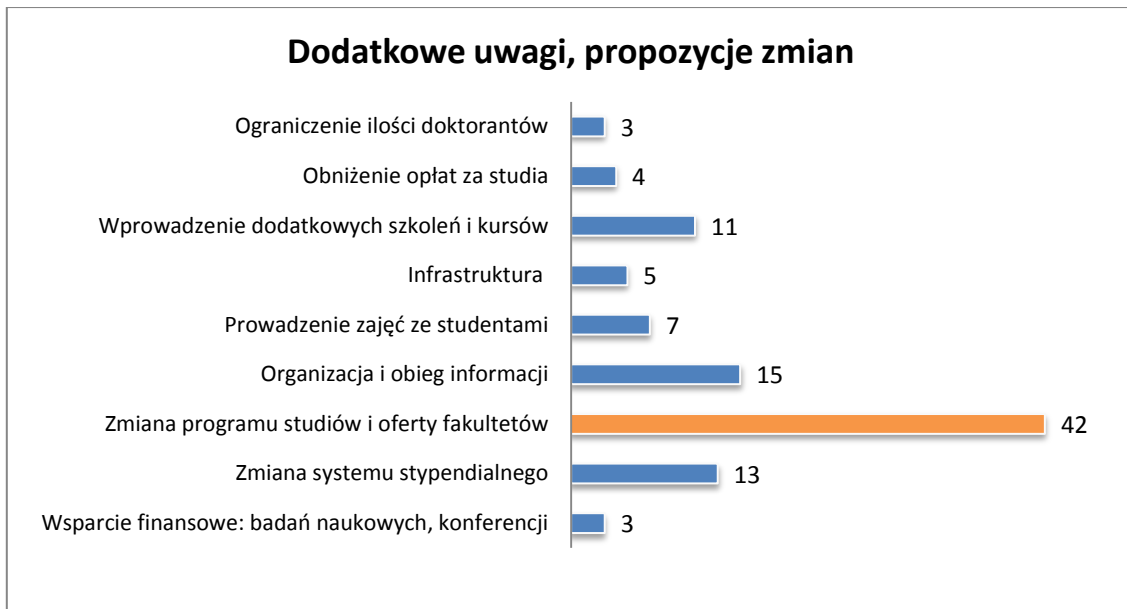
Przykładowe wypowiedzi respondentów:

- *Lepsza organizacja i program studiów.*
- *Obecnie więcej jest zajęć fakultatywnych do wyboru co jest bardzo pozytywną zmianą.*
- *Zwiększył się nacisk i wsparcie kładzione na umiędzynarodowienie i komercjalizację wyników badań.*
- *Zmiany są cały czas wprowadzane i wdrażane, ale o efektach będzie można napisać w kolejnych edycjach ankietyzacji.*
- *Pojawiły się zmiany, ale niewielkie.*
- *Raczej nie dostrzegam żadnych zmian.*
- *Trudno powiedzieć.*

Dodatkowe uwagi

Ostatnim pytaniem w kwestionariuszu było pytanie otwarte dotyczące dodatkowych uwag i propozycji zmian dotyczących funkcjonowania Uniwersytetu i kształceniu na danym kierunku studiów.

Poniższy diagram ilustruje zagregowane opinie, przyporządkowane do poszczególnych kategorii. Poniżej znajdują się bezpośrednie wypowiedzi respondentów, ujęte w skali całej Uczelni i podzielone na poszczególne kategorie.

N=103

Najczęściej doktoranci chcieliby zmienić program studiów oraz ofertę fakultetów, w drugiej kolejności pozostawili swoje uwagi na temat organizacji studiów i obiegu informacji oraz systemu stypendialnego. Wszystkie propozycje zmian powinny być traktowane jako wskazówki do podjęcia działań w celu doskonalenia jakości kształcenia na studiach III stopnia.

Przykładowe wypowiedzi z poszczególnych kategorii:

Wsparcie finansowe: badań naukowych, konferencji

- *Większa pomoc finansowa w przypadku chęci wyjazdu na szkolenia i konferencje zagraniczne.*
- *Ważne jest określenie kim jest doktorant na Uniwersytecie Marii Curie - Skłodowskiej i jakie ma możliwości rozwoju, w przeciwnym razie prowadzi to do sytuacji, że doktoranci są traktowani jak studenci, a wymagania stawiane przed nimi są na poziomie pracowników naukowych. Doktoranci nie posiadają możliwości rozwoju oraz finansowania badań takich jak pracownicy naukowci.*
- *Większa pomoc ze strony uczelni w finansowaniu udziału w konferencjach, prowadzeniu badań, itp.*

Zmiana systemu stypendialnego

- *Brak jest jasnych kryteriów funkcjonowania na wydziale osoby będącej pracownikiem naukowym wydziału i w tym samym czasie doktoranta tego wydziału. Brak jasnych kryteriów rozdzielających*

obowiązki służbowe pracownika naukowego (pracownik jest zatrudniony na etacie i wypłacana jest pensja) i obowiązków doktoranta (nie otrzymuje on wynagrodzenia) w jednej osobie. Brak weryfikacji (np. przy pomocy systemu SAP) czy wykonywana praca jako pracownika naukowego, za którą osoba otrzymuje pieniądze, nie jest uwzględniana we wniosku stypendialnym jako osiągnięcia doktoranta i przyznanie tym samym stypendium przeznaczonego dla doktoranta. W jaki sposób rozgraniczyć w przypadku osoby - "pracownika naukowego – doktoranta" co jest dorobkiem doktoranta, a co jest dorobkiem pracownika naukowego? Wątpliwości budzi ocena dokonań i obowiązków takiej osoby, a przede wszystkim związane z tym kwestie finansowe.

- W tym roku doktoranci zostali zaskoczeni zmianą wniosków stypendialnych (15 lipca br.), w których niektóre podejmowane przez nich działania nie zostały uwzględnione. Tego rodzaju wprowadzanie zmian powinno być ogłaszane wraz z rozpoczęciem nowego roku akademickiego, aby doktoranci zmiany we wniosku stypendialnym mogli dostosować do podejmowanych przez siebie przedsięwzięć o charakterze naukowym.

- Wypłacanie pierwszego stypendium doktoranckiego do końca października, a nie jak to zwykle bywa, pod koniec listopada lub później.

- Było by dobrze gdyby wystarczył jeden wniosek stypendialny do stypendium Rektora, doktoranckiego i pro-jakościowego. Obecnie trzeba składać trzy wnioski na których są praktycznie te same informacje co tylko zwiększa obieg dokumentów.

- Doktorant musi walczyć o stypendium zbierając punkty, przez co nie ma czasu na naukową pracę i pisanie doktoratu. Ma wybór - pójść do pracy, albo odłożyć doktorat na bok i jeździć na konferencje, żeby nabić ich jak najwięcej. Potem i tak nie wie czy będzie miał stypendium. Ten system ma pewne wady - do stypendiów powinna liczyć się przede wszystkim praca naukowa.

-Przydałoby się wprowadzenie zmian w regulaminie, aby jedna osoba nie łączyła ze sobą różnych stypendiów: głównie doktoranckiego i projakościowego. W przypadku przyznania tego pierwszego to drugie automatycznie powinno przysługiwać następnej osobie na liście. Zniesienie osobnych kryteriów ich przyznawania. Oczywiście o ile jest to możliwe pod względem prawnym.

- Rozumiem, że z pustego i Salomon nie należy, ale przydałoby się jakieś, nawet symboliczne stypendium doktoranckie. Nie podpadam pod pomoc socjalną, ale nie okłamujmy się - jestem dorosłym człowiekiem i potrzebuję też własnych środków finansowych. Praca poza pisaniem doktoratu pochłania sporo czasu. Być na utrzymaniu rodziców - nie można cały czas. Poza tym otrzymanie takiego stypendium bardziej motywuje do angażowania się i poprawienia jakości doktoratu. W innym wypadku ma się wrażenie, że się robi sztukę dla sztuki. To mocno demotywuje i zaniża wartość samego siebie. Ma się wrażenie, że jest się potrzebnym tylko po to, by inni pracownicy naukowci nie potracili stołków - zwyczajnie wykorzystanym. Szkoda, że już z tego stypendium nie skorzystam.

- Według mnie niedorzecznością jest sprawa stypendiów doktoranckich - powinien je otrzymywać każdy doktorant, w innym wypadku zaczyna się wyścig, który skupiony jest na uzyskaniu jak największej liczby punktów potrzebnych przy ubieganiu się o takie stypendium, a nie na przyszłej rozprawie doktorskiej.

Zmiana programu studiów i oferty fakultetów

- Brakuje zajęć z metodologii pisanie prac doktoranckich.

- Język obcy powinien być przez pełne cztery lata studiów doktoranckich.

- Byłoby świetnie móc wybierać w lektoratach, tzn. znając biegle angielski (z odpowiednim zaświadczeniem/certyfikatem) móc uczestniczyć w zajęciach z innego języka, na odpowiednim poziomie, nawet ze studentami niższych stopni.

- Konieczność uczęszczania na wykłady nie związane z moimi zainteresowaniami naukowymi, oraz zdawania z nich egzaminów, to moim zdaniem strata czasu. Nie pomaga to rozwijać się naukowo, a skoro ukończyłam studia z tego kierunku, to posiadam podstawową wiedzę z tego zakresu. Zdaję sobie sprawę, że te zajęcia to kwestia pensum dla pracowników, ale przynajmniej formy zaliczenia mogłyby być z zasady luźniejsze.

- Kończę już studia, ale uważam, jak większość doktorantów mojego kierunku, że co roku największym problemem jest zbyt mała liczba przedmiotów fakultatywnych. Bardzo ważnym przedmiotem (którego do tej pory nie ma) byłby: Najnowsze metodologie badań!!! Doktorant wiedziałby, jakie metody są w tej chwili uznawane za najlepsze, jakich metod nie należy stosować ze względu na ich "przestarzałość".

- Moim zdaniem powinno być więcej godzin zajęć ze statystycznej analizy danych jakościowych i ilościowych. Zajęcia te powinny być prowadzone przez wykładowców, którzy są ekspertami w tej dziedzinie.

- Proponuję poszerzenie tematyki wykładów i dostosowanie jej do zainteresowań badawczych studentów oraz do przedmiotów egzaminów doktoranckich tak, aby w ramach zajęć istniała możliwość podejścia do tychże egzaminów.

- Przydałoby się zwiększenie liczby godzin z lektoratu języka angielskiego.

- Zalecam analizę potrzeb konkretnej grupy doktorantów zanim ukaze się plan zajęć. Prośba o taką ofertę tematów zajęć, aby pokrywała się (na ile jest to możliwe) ze specjalizacjami doktorantów w danej grupie (konkretnej grupie ludzi). Przedmioty typu "Metodologia badań" są bardzo przydatne podczas I roku studiów, a z pewnością bardziej przydatne niż w latach późniejszych, ze względu na fakt, że pozwalają obrać właściwą drogę, ukierunkowują od samego początku zajmowania się tematem.

- Żałuję, że nie zostały utworzone zajęcia z tzw. przedmiotu dodatkowego (spoza studiowanej dziedziny) dedykowane tylko dla doktorantów. Ułatwiłoby to przygotowanie do egzaminu z tego przedmiotu.

- Zmniejszenie ilości dodatkowych przedmiotów aby móc więcej czasu poświęcić na swoje badania. Lektorat z języka angielskiego powinien trwać przez cały okres trwania studiów a nie tylko przez dwa lata.

Organizacja i obieg informacji

- Do polepszenia kształcenia przyczyniłaby się większa otwartość Kierownika Studiów Doktoranckich na potrzeby i propozycje doktorantów oraz większa chęć współpracy z nimi.

- Brakuje kilku istotnych rzeczy: kształcenia doktorantów w zakresie praw i obowiązków doktoranta (dot. także praw zwyczajowych, jakie zostały przyjęte - w praktyce, nie w teorii - czy muszą mieć dyżur, czy muszą uczestniczyć w Zebraniach Katedry itd.), przygotowania publikacji naukowych, informacji do jakich baz naukowych ma dostęp UMCS, informowania o konferencjach, na które pracownicy są zapraszani, informacje jak przygotowywać i rozliczać prowadzone zajęcia (co, kiedy, do kogo, po co), przysyłania doktorantom informacji o możliwych grantach i stypendiach (nie tylko Uczelnianych), o które można aplikować. Wsparcie doktorantów jest bardzo znikome na Uczelni i ogranicza się raczej do nieprzeszkadzania i ew. ścigania za niedociągnięcia/popelnione błędy. Brakuje komunikacji z doktorantami, jakiegoś newslettera i faktycznego zainteresowania się ich potrzebami.

- Dostępność konsultacji z wykładowcami w weekend, nie tylko w tygodniu, gdy pracujemy lub mieszkamy w innym mieście, praktyki dla doktorantów niestacjonarnych tylko ze studentami niestacjonarnymi albo późnymi wieczorami, żeby była możliwość dotarcia na zajęcia, a nie przymus rezygnacji z pracy zawodowej!

- Dobrym wyjściem byłaby większa elastyczność siatki zajęć. Obecnie nie ma możliwości przełożenia godzin odbywania zajęć jednego z przedmiotu, takiej zgody nie wyraża kierownik studiów doktoranckich. Możliwość zmian terminu spowodowałaby zwiększoną frekwencję na zajęciach.

- Prośba o lepszą komunikację pomiędzy wykładowcami i sekretariatem/kierownikiem studiów w sprawie nieobecności na zajęciach i w ramach możliwości organizacja zajęć zastępczych. Doktoranci niestacjonarni to osoby w większości pracujące i dojeżdżające z odległych miejscowości. Lepsza organizacja pozwoliłaby nam na lepsze wykorzystanie czasu, który jest materiałem deficytowym dla każdego z nas.

- Wzorem innych uczelni powinien być jasny, podany do publicznej wiadomości wykaz kto może i chce zostać opiekunem naukowym doktoranta wraz z obszarami badawczymi lub nawet propozycjami tematów rozpraw doktorskich.

- Zajęcia i wykłady, ze względu na tryb realizowanych studiów (niestacjonarne) powinny odbywać się w weekendy a nie w piątki o godz. 16:15 szczególnie, że większość osób to przyjezdni.

Prowadzenie zajęć ze studentami

- Doktoranci na Wydziale Politologii chcą prowadzić zajęcia, ale nie mają ŻADNEGO wpływu na ich przyznanie. Próby rozwiązania problemu godzin dla doktorantów poprzez działania zmierzające do przyznawania godzin przez Kierowników Zakładów nie są efektywne. Godziny dydaktyczne na Wydziale Politologii są. NIE SĄ one przeznaczane dla doktorantów, lecz otrzymują je pracownicy naukowcy np. jako nadgodziny. Dochodzi do sytuacji gdy pracownicy naukowcy prowadzą fakultety, gdy większości doktorantom nie są one przyznawane. Czasami doktoranci są wyznaczani do prowadzenia zajęć obowiązkowych na danym kierunku. Zdarza się, że tematyka tych zajęć nie pokrywa się z deklarowanym przez doktoranta obszarem badawczym lub kwalifikacjami zawodowymi, w wyniku takiej sytuacji zwraca się uwagę doktorantom na niską jakość prowadzonych zajęć. Inną kwestią jest fakt, że osoby są zatrudniane na umowę cywilnoprawną do prowadzenia zajęć w momencie, gdy zajęcia nie są przyznawane doktorantom. Przyjęcie rozwiązań zastępujących prowadzenie zajęć dydaktycznych (hospitacje) nie rozwiązuje problemu braku możliwości prowadzenia zajęć, lecz oddala problem w czasie. Mogłaby zostać stworzona pula zajęć dydaktycznych dla doktorantów.

- Zmniejszenie godzin obowiązkowych zajęć dydaktycznych do 45-60.

- Dobrym pomysłem byłoby płacenie doktorantom za prowadzenie zajęć (tak jak to jest praktykowane na innych wydziałach i uczelniach). Kwota oczywiście nie musiałaby być zbyt duża, ale jakkolwiek ekwiwalent za godziny prowadzonych zajęć byłby świetną mobilizacją i wg mnie podniósłby jakość zajęć. Człowiek, niestety, ceni to, za co dostaje pieniądze. Samo zdobyte doświadczenie nauczyciela akademickiego czasami nie jest wystarczającym bodźcem do doskonalenia swojego warsztatu, przede wszystkim dlatego, że potencjalna szansa na pozyskanie pracy na uczelni jest bardzo mała.

- Jeśli chodzi o prowadzenie zajęć ze studentami, bardzo przydałoby się przygotowanie pod kątem technik motywacyjnych i coachingowych. Mimo sztywności systemu i zasad prowadzenia zajęć myślę, że udałoby się wprowadzić różne elementy premiujące studentów aktywnych a ułatwiające współpracę ze słabszymi (tak, aby nie równać w dół, tylko przy zapewnieniu pewnego minimum pracować przede wszystkim z najlepszymi). Jednocześnie dwie godziny konsultacji w czasie całego semestru jest beznadziejnym pomysłem, kompletna strata czasu dla wszystkich prowadzących. Czy nie można ustalić puli godzin na cały semestr z zaznaczeniem jakiejś minimalnej puli tygodniowej? Np. 25-30 godzin w ciągu semestru, przy tym min. 1 godzina w tygodniu? Wówczas do grudnia można by zmniejszyć liczbę godzin, z których NIKT nie korzysta, a zwiększyć ich liczbę pod koniec semestru, kiedy zwykle są kolejki. Rozumiem dążenie do stworzenia studentom warunków do systematycznej pracy, ale myślę, że wielu doktorantów (i pracowników) po prostu nie ma przedmiotów, które takiej pracy wymagają. A ci, którzy mają, mogą wówczas faktycznie rozłożyć konsultacje po równo w każdym tygodniu.

Infrastruktura

- Biblioteka jest totalnie nieprzydatna. Nie ma opracowań niezbędnych do mojej pracy naukowej. Wszystkie bazy danych są co prawda dostępne, ale cóż z tego skoro potem trzeba płacić za np. artykuły naukowe, które się w tych bazach danych znajdują (doktoranci z np. UW mają możliwość "ściągnięcia" tych samych artykułów za darmo). NIEZBĘDNY jest także dostęp do komputerów dla doktorantów. KONIECZNE są miejsca gdzie moglibyśmy przychodzić i pracować nad naszymi doktoratami (bo gabinety promotorów to całkowita ostateczność!!!) Może coś w rodzaju centrum dla studentów III stopnia? Takowe są we wszystkich krajach zachodnich i bardzo ułatwiają organizację pracy!!!

- Umożliwienie doktorantom możliwości zakupu miejsca na parkingach UMCS.

- W związku z faktem, że większość doktorantów mojego wydziału pracuje zawodowo bardzo by nam pomogło wprowadzenie popołudniowych godzin pracy dziekanatu. Np. jeden dzień w tygodniu mógłby być otwarty do 16:00. a innego dnia Pani z dziekanatu mogłaby kończyć pracę wcześniej.

- Większy i swobodniejszy dostęp do źródeł, np. korzystając z usług wypożyczalni międzybibliotecznej, chciałabym mieć możliwość wzięcia książki ze sobą do domu i spokojnego zapoznania się z nią.

Wprowadzenie dodatkowych szkoleń i kursów

- Powinny być szkolenia odnośnie pracy dydaktycznej i pozyskiwania grantów naukowych oraz innych dofinansowań.

- Faktycznie mogłoby być więcej zajęć związanych z przygotowaniem wniosków grantowych do konkretnych programów, nawiązywania współpracy z innymi uczelniami (nie tylko zagranicą) - bo to wydaje mi się, że w tym momencie opiera się na całkowicie nieformalnych kontaktach lub łacie szczęścia. Wiem, że są prowadzone czasem szkolenia dla pracowników, np. z programu Horyzont 2020; natomiast dla doktorantów takich inicjatyw nie było. A mogłoby być szczególnie przydatne z perspektywy ich zatrzymywania bez etatów już po obronie, w ramach różnych projektów/grantów.

- Moim zdaniem, uczelnia powinna stworzyć dodatkowe szkolenia lub przedmioty fakultatywne zamiast istniejących, z zakresu komercjalizacji wyników badań naukowych, współpracy z przedsiębiorstwami i/lub zarządzania projektami badawczymi. Uzyskanie takiej wiedzy ułatwiłoby między innymi nawiązywanie kontaktów z instytucjami pozauczelnianymi zainteresowanymi badaniami naukowymi prowadzonymi na naszym Uniwersytecie i ukierunkowanie badań na konkretne zastosowanie praktyczne.

- Uważam, że powinno się wprowadzić zajęcia: z komercjalizacji wiedzy, jak nawiązać współpracę z przemysłem, w jaki sposób pozyskać finansowanie badań, jak pisać projekty i granty.

Obniżenie opłat za studia

- *Miło byłoby, gdyby uczelnia zechciała poważniej podejść do studiów doktoranckich w ogólności. Obecnie bowiem wygląda to tak, że doktorant musi opłacić 5500 zł czesnego rocznie, w zamian za co bierze udział w czterech zajęciach o co najmniej wątpliwych pod względem przydatności zakresach tematycznych. Wychodzi na to, że za każde zajęcia, każdy z doktorantów uiszcza 1375 zł. Taka opłata wystarczałaby na co najmniej dwudniowe (16 godzin dydaktycznych) szkolenie branżowe o bardzo dobrej jakości. A przypomnieć tutaj należy, że UMCS jest uczelnią publiczną a nie prywatną, stąd też winna ją charakteryzować swego rodzaju misja kształcenia społeczeństwa po znacznie mniejszych kosztach, niż to się odbywa w prywatnych uczelniach, albowiem uczelnia publiczna utrzymuje się przecież z naszych podatków. Tymczasem doktorant nie otrzymuje poza w/w zajęciami nic od uczelni. Same bowiem konsultacje z promotorem byłyby przecież również możliwe przy obronie doktoratu z tzw. wolnej stopy. Najbardziej uderzający jest fakt, że nawet te nieliczne zajęcia są czasami odwoływane i to zazwyczaj w momencie, gdy już wszyscy doktoranci stoją pod drzwiami sali wykładowej, a zwrócić należy uwagę na fakt, że wielu doktorantów III roku dojeżdża z miejscowości oddalonych od Lublina nawet o trzysta kilometrów (np. Jasło). Ponadto samo informowanie doktorantów o zajęciach pozostawia wiele do życzenia. Nie wiem, czy w dzisiejszych czasach tak wielkim problemem jest wysłanie na adres mailowy planu zajęć - niestety w tym roku informacja o zajęciach, które odbyły się 21 listopada 2014 została zamieszczona na stronie internetowej uczelni (to jedyny sposób informowania studentów o zajęciach) najprawdopodobniej zaledwie kilka dni wcześniej, z którego to powodu większość doktorantów nie mogła w nich uczestniczyć. Doktorant ponadto nie może liczyć na jakiegokolwiek wsparcie ze strony uczelni, czy też inicjatywę w poddawaniu pomysłów na finansowanie badań, czy też możliwości uczynienia z nauki równie atrakcyjnego jak inne sposoby zarabkowania. Po dwóch latach uczestnictwa w studiach doktoranckich UMCS, po których jedynym moim odczuciem jest poczucie bycia wyzyskanym, najprawdopodobniej zrezygnuję z dalszego ich odbywania, tym bardziej że pojawiła się możliwość przejścia na ten sam rok studiów doktoranckich na innej, znacznie bardziej prominentnej uczelni, na której również sfinansowany mi zostanie przewód doktorski, za który na UMCS musiałbym dodatkowo zapłacić kilkanaście tysięcy złotych.*

- *Bardzo wysokie czesne 6500 zł!!!, a zajęcia są rzadko i długo.*

Ograniczenie ilości doktorantów

- *Rozwiązaniem większości problemów jest nie przyjmowanie dużej ilości doktorantów, jeśli nie posiada się możliwości zapewnienia im realizacji praktyk zawodowych. Ilość nigdy nie idzie w parze z jakością. Na moim wydziale co roku przyjmowanych jest ok 30 osób, tracą na tym przyjęci wcześniej doktoranci ponieważ brakuje dla nich środków finansowych i zainteresowania ich pracą badawczą. Ponadto, przyjmowanie osób z niską średnią uzyskaną w toku studiów jest nieefektywne.*

- *Proponuję, by na moim wydziale rekrutacja na studia III stopnia nie była fikcją. Rok rocznie przyjmowane są wszystkie [sic!] osoby, które aplikują o przyjęcie na studia.*